Turkish Studies *Historical Analysis*

Volume 14 Issue 4, 2019, p. 903-927
DOI: 10.29228/TurkishStudies.39394
ISSN: 2667-5552
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 20. 10.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 25.12.2019

📅 *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (19.12.2019)-Referee 2 (20.12.2019)

This article was checked by turnitin.

ALİ GALİP'İN SİVAS KONGRESİNİ ENGELLEME ÇABALARI*

*Yüksel KAŞTAN***

ÖZ

İtilaf Devletleri ile İttifak Devletleri arasında 1914 yılı Ağustos ayında başlayan I. Dünya Savaşı, İttifak Devletleri'nden Bulgaristan'ın 28 Eylül'de Osmanlı Devleti'nin 30 Ekim'de, Avusturya- Macaristan İmparatorluğu'nun 3 Kasım'da ve son olarak Almanya İmparatorluğu'nun 11 Kasım'da imzalamış oldukları ateşkes antlaşmaları ile son bulmuştur. Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan birkaç gün sonra İtilaf Devletleri donanması Çanakkale Boğazı'na gelmiş ve 13 Kasım'da İstanbul fiilen işgal edilmiştir. Ayrıca İngilizler Musul, Urfa, Antep, Maraş, Batum ve Kars'ı; Fransızlar Dörtöl, Mersin, Pozantı, Adana'yı; İtalyanlar Antalya, Kuşadası, Fethiye, Bodrum ve Marmaris'i işgal etmiştir. Bu işgaller sonrasında İzzet Paşa Sadrazamlıktan çekilmiş ve yerine Damat Ferit Paşa Sadrazam olmuştur.

Her ateşkes antlaşması sonrasında yapılması gereken barış antlaşması için, 18 Ocak 1919'da Paris'te galip ve mağlup devletlerin temsilcilerin katılımıyla görüşmeler başlamıştır. Barış görüşmelerine otuz iki devlet katılmıştır. Konferansta esas olarak İtilaf Devletleri kendi aralarında savaş öncesi ve savaş sırasında imzalamış oldukları gizli anlaşmalara ilke olarak uyma kararı almışlardır. İngiltere ve Fransa ABD'nin bu görüşmelerde aktif olmaması için uğraşırken ABD ile ters düşmemek için Wilson İlkeleri'nde yer alan savaş tazminatı yerine savaş onarımı, sömürgeciliğin yerine de manda sistemini ortaya koymuşlardır. ABD buradaki tutumlardan dolayı konferans sonrasında Avrupa devletleri ile ilişkilerini alt düzeye indirmiştir.

Konferansta Almanya, Avusturya- Macaristan ve Bulgaristan ile yapılacak olan barış anlaşmalarının taslakları hazırlanırken Osmanlı Devleti'nin durumu Rusya'nın 1917 yılında savaştan çekildiği için daha

* Bu makale İNCOS Üsküp'te 27-30 Haziran 2019 tarihlerinde düzenlenmiş olan V. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulan sözlü bildirinin makale formatında hazırlanmış halidir.

** Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, E-posta: kastanyuksel@hotmail.com

ileriye bırakılmıştır. Konferansa katılan Ermeni temsilcileri ilk defa burada Doğu Anadolu'da bir bağımsız Ermeni Devleti kurulması fikrini dile getirmişlerdir. İngiltere ve Fransa'nın İzmir ve çevresine Yunanlıları asker çıkarması teklifi kabul edilmiştir. Bunun üzerine Yunan ordusu 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'i işgal ederek üç koldan iç bölgelere doğru ilerlemeye başlamıştır.

16 Mayıs 1919 tarihinde Samsun ve havalisinde çıkan isyanlar nedeniyle Osmanlı Padişahı VI. Mehmet Vahdettin tarafından 9. Ordu Müfettişi olarak görevlendirilen Mustafa Kemal İstanbul'dan Bandırma vapuru ile ayrılmış ve 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a ulaşmıştır. Mustafa Kemal daha önceki planları çerçevesinde iç bölgelere hareket etmiş 28 Mayıs tarihinde Havza Bildirgesi'ni, 22 Haziran'da Amasya Genelgesini yayınlamıştır. Bu genelge doğrultusunda bölgesel olarak Erzurum Kongresi toplanmış ve toplantıda ulusal kararlar alınmıştır. Daha sonra Eylül ayında ulusal çapta Sivas Kongresi düzenlenecektir. İşte bu sırada böyle bir ulusal kongrenin düzenlenmesini önlemek amacıyla İstanbul Hükümeti Elazığ Valisi Ali Galip Bey'i görevlendirmiştir.

Bu çalışmada başta Nutuk olmak üzere bu faaliyetler üzerine yazılmış olan Türkçe ve Almanca kaynaklar kullanılmıştır. Araştırma nitel araştırma deseni içerisinde doküman analizi tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular içerik analizine tabi tutularak değerlendirilmiştir. Çalışma Almanca kaynaklarında kullanılması açısından alana katkı sağlayacak niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele, Sivas Kongresi, Elazığ, Ali Galip, İngiltere.

EFFORTS OF ALİ GALİP TO PREVENT SİVAS CONGRESS

ABSTRACT

World War I, which started in August 1914 between the Allied Powers and Alliance States, Bulgaria from the Alliance States on 28 September, the Ottoman Empire on 30 October, Austria-Hungary Empire on 3 November and finally Germany It ended with the ceasefire treaties signed by the Empire on 11 November. A few days after the Armistice of Mondros, the Entente Navy came to the Dardanelles and on 13 November Istanbul was actually occupied. In addition, the British Mosul, Urfa, Antep, Maras, Batumi and Kars; The French were Dört Yol, Mersin, Pozantı, Adana; Italians occupied Antalya, Kusadasi, Fethiye, Bodrum and Marmaris. Following these occupations, İzzet Pasha was withdrawn from the Grand Vizierate and replaced by Damat Ferit Pasha as Grand Vizier.

For the peace treaty to be held after each ceasefire agreement, negotiations began with the participation of the winners and defeated states in Paris on January 18, 1919. Thirty-two states participated in the peace talks. In the conference, the Entente Powers decided to comply with the secret treaties that they had signed during the war and during the war. While Britain and France were trying to prevent the US from being

active in these negotiations, they did not replace the US with the US War. The US has reduced its relations with European states after the conference due to the attitudes here.

In the conference, while drafting the understandings of peace with Germany, Austria-Hungary and Bulgaria, the state of the Ottoman Empire was left to be more advanced as Russia withdrew from the war in 1917. The Armenian representatives who participated in the conference expressed the idea of establishing an independent Armenian State in Eastern Anatolia for the first time. The proposal of Britain and France to expel soldiers to Izmir and its surroundings was accepted. The Greek army then invaded İzmir on May 15, 1919 and began to move from three branches to the inner regions.

On May 16, 1919, the Ottoman Sultan Sultan VI. Mehmet Kemal Vahdettin was appointed as the 9th Army Inspector by Mustafa Kemal from Istanbul, on May 19, 1919. Mustafa Kemal had moved to the inner regions within the framework of his previous plans and issued the Basin Declaration on 28 May and the Amasya Circular on 22 June. In line with this circular, Erzurum Congress was gathered regionally and national decisions were taken at the meeting. Then in September, Sivas National Congress will be held. At this time, in order to prevent such a national congress from being organized, the Government of Istanbul appointed the Governor of Elazığ Ali Galip Bey.

In this study, Turkish and German sources on these activities, mainly Nutuk, were used. The research was carried out by using the document analysis technique within the qualitative research design. The results were evaluated by content analysis. The study will contribute to the field in terms of use of German resources.

STRUCTURED ABSTRACT

In the Paris Talks that brought the victorious and defeated states together after the First World War, it was decided that the treaty with the Ottoman State should be taken to a later date as the Allied States had conflicts about sharing the Ottoman State. However, the mandate of Kurds and Armenians was raised during the negotiations and it was decided that the Greek army would go to Izmir. On May 15, 1919, four days after the Greek army went to Izmir, Mustafa Kemal Atatürk arrived in Samsun on May 19, 1919. After his inspection, he moved to the inner regions to realize his plans. After Mustafa Kemal moved from Samsun to the inner regions, a great rush started in the British and he immediately put pressure on the Government and demanded that Mustafa Kemal be returned to Istanbul.

When Mustafa Kemal passed from Samsun to Havza, the British and the Istanbul Government sent telegrams to Mustafa Kemal about his return. Passing Mustafa Kemal and his friends from Havza to Amasya and publishing the Amasya Circular Determination of the roadmap of the National Struggle, taking decisions on the congress of a regional congress in Erzurum and a national congress in Sivas is now in parallel with a new government in Istanbul. it will pave the way for the force to be legitimate. Although the Erzurum Congress convenes regionally, it is the biggest

indicator that the national movement has grown steadily since it has taken national decisions and sent a representative delegation to Sivas.

In the early days, while the Istanbul Government and the British did not take nationalists too seriously, what they were doing was to prevent these national congresses from being prevented. Both the British and French representatives as well as the Istanbul Government make threats to the Governor of Sivas Resit Pasha in order to prevent the convening of a national congress in Sivas. Since these threats do not work and the commanders in Anatolia do not intend to arrest Mustafa Kemal, Elâzığ cooperates with Ali Galip. It was calculated that Ali Galip Bey could not do this job alone and members of the Kurdish Teati Society and British representatives came into play.

On August 30, 1919, Mustafa Kemal came from Erzurum to Erzincan. The Istanbul Government takes de facto measures to dissolve the Sivas Congress. Adil Bey and Harbiye Nazis Süleyman Şefik Pasha appointed Ali Galip Bey to Sivas Governorate on August 30th. He urged Ali Galip to go to Sivas immediately from Elâzığ and prevent the Sivas Congress. and arrest the delegates.

Despite all the blocking and measures taken, Sivas Congress starts on 4 September. The opening of this congress excites the Istanbul Government and the British. On 7/8 September 1919 Mustafa Kemal, Halit Bey, 13th Corps Chief of Staff in Diyarbakır, Cemal Bey, 12th Cavalry Regiment Commander in Malatya, during the telegraph meeting with the commander of the regiment in Elâzığ, together with Ali Galip and 3. Arriving in Malatya in September, Kâmuran, Celâdet and Ekrem asked the gentlemen and Major Noel to be captured tonight and brought to Sivas. Acting with the support of the Istanbul Government and all kinds of guarantees, Ali Galip spends the night of 9-10 September in the government office in excitement and sleepless until morning.

Ali Galip Incident is not an ordinary event. It is not the courage of a governor in Anatolia, but the instructions of the Istanbul Government, the support of the British, the Kurdish tribal leaders and the members of the Teali Kurdistan Society, an event that the pro-Caliphs are trying to realize together.

Ali Galip incident was tried to be realized in a period when Armenian and Kurdish mandate in Anatolia was seen as a remedy for entering the American and British mandate in Anatolia and the struggle for the establishment of a Pontus Greek State in the Black Sea. Accordingly, this event is intended to lose the function of national congresses in Anatolia, to prevent the convening of a national congress, to ensure the continuation of an Ottoman Empire in the mandate of England.

Despite all these difficulties, such events united the people more, pushed the Kurdish people to the national unity, and led to the struggle of the interlocking society against the Allied Powers and the occupying forces, while at the same time it gave power to the Greek occupation in Western Anatolia.

With the election of the Delegation Representative after the Sivas Congress, unjust occupations, national independence were announced to the world press and politics, all kinds of liaison with the Istanbul

Government were cut and the establishment of national unity, authority and functioning in Anatolia was ensured. Mustafa Kemal and especially those who were vigilant at that time, who took all kinds of precautions in time and who trusted in the sovereignty, overcome all kinds of difficulties. The Ali Galip Incident has taken its place in Turkish history as an example to be learned.

Keywords: National Struggle, Sivas Congress, Elazig, Ali Galip, England.

Giriş

Osmanlı Devleti 30 Ekim 1919 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması ile I. Dünya Savaşı'nı İtilaf Devletleri'ne karşı mağlup olarak bitirmiştir. Antlaşmanın hemen birkaç gün sonrasında İtilaf Devletleri kuvvetleri Anadolu'nun çeşitli yerlerini işgal etmeye başlamışlardır. İtilaf Devletleri filosu 13 Kasım 1918 tarihinde Marmara Denizi'ne girmiş ve İstanbul'da demirleyerek karaya asker çıkarmış ve asayiş kontrol etmeye başlamıştır.

Her ateşkes antlaşması sonrasında siyasi ilişkilerin kurulabilmesi amacıyla yapılan barış antlaşmaları gibi I. Dünya Savaşı'nın galip devletleri ile mağlup devletleri arasında 19 Ocak 1919 tarihinde Paris Barış Görüşmeleri başlamıştır. İtilaf Devletleri'nin kendi aralarında çıkan anlaşmazlık, Ermeni ve Kürtlerin istekleri nedeniyle Osmanlı Devleti ile anlaşma daha sonraki bir zamana bırakılmıştır. Burada Anadolu, Doğu Anadolu'da Kürt ve Ermeniler için manda meselesi gündeme gelir. Ayrıca İzmir'e Yunan ordusunun asker çıkarması kararı alınır. Bunun üzerine 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir Yunan askerlerince işgal edilir ve Yunan ordusu üç koldan iç bölgelere doğru harekete başlar. Önce Ege'de Yunan ordusuna karşı, daha sonra yurdun her yerinde Kuva-yı Milliye birlikleri, Müdafaa-i Hukuk ve Reddi İlhak Cemiyetleri kurulmaya başlar. İzmir'in işgalinden bir gün sonra Mustafa Kemal Paşa 9. Ordu Müfettişi göreviyle Samsun'a hareket eder ve 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a çıkar. Buradaki kısa teftişi sonrasında daha önceki planları doğrultusunda iç bölgelere doğru hareket eder.

İşte tam bu sırada Anadolu'nun çeşitli yerleri işgal edilmiş, ülkede Amerikan ve İngiliz manda meselesi çok büyük ölçekte tartışılmaya başlanmış, Ermenilerin Amerikan mandası, Kürtlerin İngiliz mandası arzuları doğal olarak Anadolu'da Amerikan, İngiliz ve Fransız subay, ajan ve temsilcilerinin dolaşmasına neden olmuştur. Bir de Karadeniz'de Pontus Rum Devleti ile Çukurova'da Kilikya Ermeni Devleti kurma hayallerinin gerçekleşme umudu yeşertilmeye başlanmıştır. İstanbul Hükümeti ülkenin kurtuluşunu İngiltere mandasında görürken bazı aydınlar Amerikan mandasında görmüştür (Kansu, 1986:136-141; Karabekir, 2005:148; Atatürk, 2000, Vesika:54). Hem ülke dışında barış görüşmelerinde hem de ülke içinde mandaterlik çare olarak görülmeye başlanmıştır. Ülkede mandaları üzerinde araştırma yapmak Cirane-King komisyonu adıyla anılan 7 kişilik Amerikan kolu, Paris'ten İstanbul'a gelmiştir (Fromkin, 1994:395; Helmreich, 1974:139; Ulugay, 1974:15; Karakaya, 2001:19). Kürt Teali Cemiyeti'nden Babanzade Şükrü ve Seyit Abdülkadir, verdikleri cevaplarda Türkiye'de 4-5 milyon, İran'da 3 milyon Kürt olduğunu, Karadeniz'e kesinlikle bir çıkış istediklerini, İskenderun Limanı'yla Dicle ve Fırat'tan yararlanmaları ve Musul'un tamamen Kürdistan'a ait olması gerektiğini söylerler. Amerikan Kurulu, Keldani temsilcilerini de dinler (Vakit 4.08.1919; Akşam, 04.08.1919; İkdam, 04.08.1919; Tasviri Efkâr, 04.08.1919; Graunebaum, 1984). İngiliz Yüksek Komiserliği memurlarından Hohler 04.08.1919 tarihli raporunda Padişah'la görüştüğünü, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının hareketlerinden çok telaşlı olduğunu, gecikmeden bir şey yapmak gerektiğini ve zamanın nazik olduğunu belirtir (Şimşir, 1984:68; Jaeschke, 1991:104; Sonyel, 1995:12; Tevetoğlu, 1991:151-152; Göldaş, 1991).

İstanbul'da Amerikan mandaterliği tartışmaları yoğun olarak yaşanırken, Amerikan basınında bu olay şöyle cereyan etmişti: 27 Kasım 1918 tarihli "The New York Times Gazetesi" İngiliz ve Fransız birliklerinin İstanbul'a asker çıkarmalarından dolayı Türklerin büyük üzüntü içinde olduğunu ve Amerikan mandaterliğini istediğini yazmıştır. Yazıda devamla İstanbul'da yedisi Türkçe, ikisi Fransızca olarak yayınlanan gazetelerin Türkiye'nin malî ve askerî denetiminin Amerika'ya verilmesinin gerektiğini yazıyorlar, denilir. The New York Times Gazetesi'nin 17 Mayıs 1919 tarihinde çıkan yazısında, Paris'ten gelen son haberlere göre yakında imzalanacak anlaşmalarla, Avrupa'daki Türk hakimiyetinin son kalıntıları da temizlenmiş olacaktır (İğdemir, 1999:113-114; Erol, 1972: 3-5).

Yine 24 Mayıs 1919 tarihinde, bir dönem Türkiye büyükelçiliği yapmış olan ve Amerika'yı I. Dünya Savaşı'na İngiltere'nin yanında sokmaya çok uğraşan Henry Morgenthau; Başkan Wilson'a bir muhtıra sunarak, Amerika Birleşik Devletleri'nin İstanbul'da bir manda yönetimi kurmasını önermiştir. Muhtırada; İstanbul, Anadolu ve Ermenistan'ın tek bir manda altında toplanmasının, merkezi bir yönetim sağlama açısından yararlı olacağını bildirmiştir. Amerikan Yüksek Komiseri; 5 Ağustos 1919 tarihinde görüşlerini şöyle dile getirmiştir: "Türkler ne kendilerini yönetebilirler, nede başkalarını ama ıslah edilmeye değerdirler. Bir manda yönetimi gereklidir. Ahlakî ve maddî yönden Amerikan mandası en uygun olanıdır. Manda; Bulgaristan'dan İran'a ve Kars'ın kuzeyinden, İskenderun'a uzanarak, İstanbul'da, Anadolu'da ve Ermenistan'da olmak üzere üçe bölünebilir (Fromkin, 1994:400-410).

Bu şartlar altında İngilizler, Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçişinden tedirgin olmaya başladılar. Karadeniz Orduları Başkumandanı Milne, Harbiye Nezareti'ne, "Mustafa Kemal'in Samsun'a gönderilme sebebi nedir?" diye sorar. Samsun'da bulunan İngiliz askerî temsilci Yüzbaşı Hurst, İstanbul'da İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Calthorpe'a gönderdiği raporunda, "Kemal Paşa 19 Mayıs'ta buraya ulaştı. İlçedeki umumî durum hakkında kendisiyle görüştüm" der (Sonyel, 1969:38; Kreiser, 2003).

26 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal, Sait Molla imzasıyla bütün belediye başkanlarına gönderilen ve "milletin İngiltere yardımını istediğini bildiren" yazı nedeniyle, vilâyetlere ve mutasarrıflıklara gönderdiği bildirisinde şunları yazar: "Millî ve siyasî bağımsızlığımızın kurtarılması ancak milletin yekvücut olarak müdafaası ile mümkün olacaktır." Mustafa Kemal'in Samsun'dan iç bölgelere doğru hareket etmesinden sonra İngilizlerde büyük bir telaş başlamış ve derhal Hükümet üzerinde baskı kurarak Mustafa Kemal'i İstanbul'a geri dönmesi için gerekenlerin yapılmasını istemiştir. 8 Haziran'da Mustafa Kemal'in görevine son verilmesi için Yüksek Komiser Calthorpe da aynı konuda bir başvuruda bulunur: Başbakan Vekili Mustafa Sabri Efendi Mustafa Kemal'i görevden aldirmek için yaptıkları müdahaleden dolayı İngilizlere teşekkür eder (HTVD, 1952, Vesika: 19; TBMM. Z.C. c. I, İ: 2 c: 2, s. 7; Atatürk, 2000: 32-33; Cebesoy, 1953:38; Orbay, 2003:235).

12 Haziran'da İngiliz Yüzbaşı Hurst, İstanbul'da bulunan İngiliz Yüksek Komiseri Calthorpe'a gönderdiği raporunda, Mustafa Kemal'in Trabzon ve Erzurum bölgelerini ziyaret etmek istediğini bildirir (Jevakhoff, 1998:74).

İngilizlerin kışkırtmasıyla 11 Mayıs'ta ayaklanan Ali Batı isyanı kısa sürede bastırılır ve isyancılar mahkemede yargılanarak 18 Haziran'da cezaları infaz edilir. İçişleri Bakanı Ali Kemal, vilayetlere bir genelge göndererek, halkı işgallere karşı ses çıkarmamaya çağırır (Yularkıran, 2009:24).

19 Haziran 1919'da Mustafa Kemal, Amasya'dan, 17. Kolordu Komutan Vekili Albay Bekir Sami (Günsav) Bey'e gönderdiği telgrafında, "Pontus Cumhuriyeti kurmak amacıyla yapılmakta olan haince çalışmalar zararsız hâle getirildi. ... Dünyadaki genel gidişat ve durum, Türk ulusunun bağımsızlık ve kurtuluşunun lehinedir." der (Tansel, 1991:22-23; Neuman ve Adrian, 1993).

Mustafa Kemal'in görevi dışına çıkararak faaliyetlerde bulunması sonrasında Harbiye Nâzırı Şevket Turgut Paşa, 15. Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir'e, Mustafa Kemal Paşa'nın yerine Üçüncü Ordu Müfettişliği'ne vekâleten atanma teklifi yapar. Kâzım Karabekir Harbiye Nâzırı Şevket Turgut Paşa'nın 21 Haziran 1919 tarihli telgrafını "... Mustafa Kemal Paşa'nın müfettişlikten alınması tehlikeli olacaktır." şeklinde cevaplar (ATASE, K. 323, D. 4/60, F. 34,34-1, 34-2; Karay, 1992:129; Yularkıran, 2009: 55-57).

23 Haziran 1919 tarihinde İstanbul Hükûmeti, bugünkü toplantısında, Üçüncü Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'yı, Harbiye Nâzırlığı'nın emrine uymayarak İstanbul'a gelmediği ve halkı Hükûmet'e karşı kışkırttığı gerekçesiyle görevinden almayı, hiçbir resmî sıfatı kalmadığı için Mustafa Kemal'in genelgelerinin dinlenilmemesi konusunda illere genelge gönderilmesi işinin de Dâhiliye Nâzırlığına yapılmasını kararlaştırır. Dâhiliye Nâzırı Ali Kemal, Mustafa Kemal'in azledilmesi sebebiyle emirlerinin dinlenmemesi hakkında vilâyetlere gizli genelge gönderir. İstanbul'da İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Calthorpe, Lord Curzon'a gönderdiği telgrafta, "... Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a varışından beri kendisini milliyetçi akımın merkezî haline getirdiği, bir diğer tehlikeli kişinin de Rauf Bey olduğunu" belirtir. Vükelâ Meclisi, Mustafa Kemal hakkında, "... Mustafa Kemal Paşa'nın, azledilerek hiçbir resmî sıfatı kalmamış olduğundan, bildiri ve emirlerinin resmî nitelik taşımadığının icap eden vilâyetlere duyurulmasının Dâhiliye Nezareti'ne bildirilmesi" kararını alır. 24 Haziran 1919'da Dâhiliye Nâzırı Ali Kemal Bey, L'Entent muhabinine verdiği demeçte, ad vermeden, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Rumlardan daha tehlikeli düşmanlar olduklarını, halkın aşağı tabakalarını peşlerine sürüklemek için uğraştıklarını söyler (Atatürk, 2000:35-36; Gökbilgin, 1959:148-149; Yularkıran, 2009:22-23; Karabekir, 2005:51).

Almanya'nın özellikle 1990 sonrası Kürtlerle olan ilişkisinin artması ve buna paralel Kürtlerle ilgili akademik çalışmalara yer vermesinin bir örneği olan Hannolore Kühler'in doktora çalışmasında Milli Mücadele'de İngiltere'nin Kürtler üzerinde yürüttükleri siyaseti "23 Mayıs 1919'da, Paris'teki Kürtlerin bağımsızlık isteklerinin takdiminden üç ay sonra, Malatya yakınlarında, Kuzey Kürdistan da isteklerinin hemen büyük bir hareket içinde meydana gelebilmesi için belirli şekilde kuruculardan büyük bir sayı toplandı. Halep'teki İngiliz gizli servisi şefi General Bell'in bildirimine göre Paris'te ortaya konan taleplerin belirlenmiş itibarı, görüşü içinde beklemeye karar verildi." şeklinde ele almaktadır (Kühler:169; Steinbach, 1996).

Buradan I. Dünya Savaşı sonunda kısa bir süre önce yüksek derecede Kürt toplumunun güçleri altındaki organizasyona ulaşmak, diğer taraftan Paris'teki Kürtlerin değindiği aşiret şefi barış görüşmelerinde beklenen talepler, bağımsız bir Kürdistan yalnızca desteklenmemiştir. Bilakis belirli bir yerde böyle bir devlet gerçek olarak görünebilirdi ve nihayet, İngiliz girişimleri böyle otonom yönetim için bu dönemde büyük bir efor sarf etmiştir. Kühler çalışmasında bu durumu "Türkiye'nin parçalandığı bu zamanda Kemalistlere karşı bir hareket hazırlayabilmek için Malatya yakınlarında Kahta'da 1919 yılı Mayıs ayı içinde Kürt liderler toplandılar. Halep'teki İngiliz gizli servisi şefine, Oberst Bell'e göre yönetim vazifesi içinde ayrılmanın başarılabacağı görüşü vardı, O her şeyden önce Kürtlerin millî çabalarını denemek zorunda olduklarını tüm Avrupa adına bildiriyordu..." şeklinde ifade etmiştir. 31 Temmuz'da İngilizler tarafından İstanbul'dan yola çıkarılan Emin Ali ve Bedirhanogulları'ndan Celadet Ali ve Kamuran Ali, İngiliz Binbaşı Noel'le Halep'te buluşurlar. Aynı günlerde İstanbul'dan yola çıkan Noel, sağlanmaya çalışılan Kürt-İngiliz işbirliğini gizlemek amacıyla ayrı olarak gönderilmiştir (Akşin, 1983:539; Kartın:3).

1917-1918'den sonra Anadolu'da olaylar büyük değişim göstermeye başlar. Her tarafta Kürt Komiteleri kurulmaya başlanır. Şerif Paşa, Kürtleri temsilen 22 Mart 1919 ve 1 Mart 1920'deki Paris Barış Konferanslarına katılıp, Kürt görüşlerini anlatan iki rapor ve Kürdistan'ı bir bütün olarak ele alan bir harita sunar. Aynı zamanda, Şerif Paşa ve Ermeni delegeler aralarında anlaşip 20 Aralık 1919'da konferansa ortak bir bildiri sunarlar (Sonyel, 1973: 27).

Nikitine'nin çalışmasında tarih ile ilgili bir belirsizlik vardır çünkü tarih 23 Mayıs 1919 yerine Mayıs 1919 olarak yer alır. Genel olarak General Bell en yetkili Bell olarak ifade edilir. Burada milli taleplerin itibarı yerine yalnızca bunun sınavını söz veriyor ve nihayet burada Kemalistlere karşı Kahta'daki buluşmada karar verilen hareketin yönlendirilmesi için ne mümkünse yapılması isteniyor. Çünkü 1919 Mayıs'ı içinde hala Kemalist bir hareket meydana gelmemiştir. Bu konuda Dr. Betch Chirguch (Sureya Bedir Khan'ın takma adı) 1930 yılındaki Fransızca broşürde bu konuyu ele almıştır. Buna göre Anadolu'da henüz daha milli hareket başlamadan İngilizler ile Kürt aşiretleri arasında görüşmeler ve gelecek planları yapıldığı görülmektedir.

A. Ali Galip Olayının Ortaya Çıkış Nedenleri

Mustafa Kemal'in Samsun'dan Havza'ya geçmesi ile beraber İngilizler ve İstanbul Hükümeti Mustafa Kemal'e geri dönmesine ilişkin telgraflar göndermiştir. Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Havza'dan Amasya'ya geçmesi ve Amasya Genelgesi'nin yayınlanması Milli Mücadele'nin yol haritasının belirlenmesi, Erzurum'da bölgesel, Sivas'ta ulusal bir kongrenin toplanma kararlarının alınması artık İstanbul Hükümeti'ne paralel Anadolu'da yeni bir kuvvetin meşru olmasının yolunu açacaktır. Bu nedenle Anadolu'daki komutanların Mustafa Kemal'i tutuklama niyetinde olmamaları nedeniyle bu iş için Elâzığ Valisi Ali Galip ile işbirliği içine girilir (Atatürk, Vesika:3; Atatürk:22-23; HTVD, 1952, Vesika:17; Jaeschke, 1991:125-126).

24 Haziran 1919'da Elâzığ Valiliği görevine başlamak üzere 22 gün önce İstanbul'dan ayrılan Ali Galip Bey, Sivas'a gelir. 25 Haziran'da İbrahim Tali (Öngören) Bey, Dahiliye Nâzırı Ali Kemal'in 23.6.1919 tarihli genelgesini, Sivas'tan şifre ile Amasya'da bulunan Mustafa Kemal'e bildirir. 27 Haziran tarihinde Mustafa Kemal, Elâziz'e (Elâzığ) geçmek üzere Sivas'ta bulunan Ali Galip Bey'i gece Kolordu Kumandanlık Dairesi'ne çağırarak, "... Askerler mert olur. Türk askeri ise mertlerden mert ve pek civanmert olur. Siz cihanın kabul ettiği bu kurala istisna mı teşkil ediyorsunuz?" der (Yularkıran, 2009: 61-62). Ali Galip daha sonra aynı gece Mustafa Kemal'in yanına gelir. Bu durumu Mustafa Kemal Nutuk'ta "Efendiler, Ali Galip karşılaştığı bu kötü davranıştan sonra bana bildirecek bazı gizli şeyleri olduğunu söyleyerek gece yalnız olarak odama geldi. Kabul ettim. Davranışlarının dış görünüşüne önem vermememizi rica ile Elâzığ valiliğini kabul ederek gelmekten maksadının, benim yolumda hizmet etmek olduğunu ve Sivas'ta kalışının benimle buluşup benden direktif almak maksadına dayandığını açıklamaya ve bin türlü delillerle ispata çalıştı. Bizi sabaha kadar oyalamak suretiyle başardığını da itiraf etmeliyim." Şeklinde dile getirmiştir (Atatürk, Nutuk, s.30).

Mustafa Kemal'in Ali Galip ile görüşmesini Ali Galip'in Yaveri Nihat Fevzioğlu hatıralarında Ali Galip ile sabaha kadar süren görüşme sonunda Mustafa Kemal'in "Sayın Albayım.. Bütün gücümüzü kullanarak vatana hizmetimizin semeresini millete duyurmak ve göstermek zorundayız. Velhasıl bütün gücümüzü kullanmak mecburiyetinde zaferi kazanmak zorundayız. Bu gerekli. Sizlerden mutlak bir sadakat istiyorum. Milletın namına vatan aşkına ...Bu ahdimiz bozulmasın.." dediğini buna karşılık Ali Galip'in "Elbette bozulmayacaktır Paşam.. Emin olunuz ve bana müsaade buyurunuz. Hele bir vazifemi teslim alayım..." diye cevap verdiğini belirtmiştir (Aydoğan, 2000:128).

Mustafa Kemal, vilâyetlere, mutasarrıflıklara ve kolordulara Dahiliye Nâzırı Ali Kemal'in 23 Haziran 1919 tarihli genelgesi nedeniyle karşı genelgesinde "... Azlime dair bu ana kadar hiçbir emir almadım!" diyerek hem kendisine karşı güvenmediğini göstermek hem de üzerinde bir otorite oluşturmak ister.

Burada Ali Galip Bey Mustafa Kemal karşısında dirayet gösterememiş ve oradan Elâzığ'a geçmiştir. Bunun üzerine 2 Temmuz tarihinde İngiliz Yüksek Komiseri Calthorpe, Türk Dışişleri Bakanı'ndan, Mustafa Kemal ile İkinci Ordu Müfettişi Cemal Paşa'nın İstanbul'a çağrılmalarını ve kanun dışı ilân edilmelerini ister.

Mustafa Kemal Sivas'tan Erzurum'a kongreyi yakından takip edebilmek amacıyla geçer (Dursunoğlu, 2000: 90-91; Atatürk, Nutuk, s.43; Karay, 1992:142; Kırzioğlu, 1993:188-189; Konukçu, 1992:791; Atatürk, Nutuk, s.43; Atatürk, Vesika: 29; Güneri, TTK. El Yazması Eserler Bölümü, No: 260, s. 54). 4 Temmuz 1919 tarihinde Mustafa Kemal, telgraflarını çekmeyip alıkoyan Erzurum Başmüdürü ile Merkez Müdürünü tutuklatarak Divaniharb'e gönderdiğini bir yazıyla Erzurum Valisi'ne bildirir "... Telgraflarım Erzurum merkezinde alıkonulmak ve çekilmemek gibi kanunsuz hareketlerin ortağı ve uygulama aracı olan Erzurum Posta Başmüdürü ile Merkez Müdürü, verdikleri izahat ve belgeleri üzerine, üzerimdeki devlet vakar ve haysiyetini kuvvetlendirme ve koruma amacıyla tutuklanarak Divaniharb'e verilmiştir. Her tarafta ve bilhassa son günlerde yüksek makamlarla da resmî yazışmalarım kendilerince malûm olduğu halde anlamazlık ve bilmezlikten gelmeleri sorumluluklarını artırmıştır. Bilgi için bildirilir."

7 Temmuz'da The Times gazetesi ilk kez Mustafa Kemal'den söz eder. Samsun ve Trabzon'a, eşkıyalığı engellemek için giden Paşa'nın İstanbul'a dönmediğini, Padişah'a saygısız bir tel çektiğini, yerel bir parlamento toplamaya çalıştığını yazar. 7/8 Temmuz 1919 tarihinde Mustafa Kemal gece Saray'dan makine başına çağrılarak İstanbul'a dönmesi istenir, Mustafa Kemal bu isteği kabul etmeyince görevine son verildiği bildirilir. Mustafa Kemal ise Harbiye Nâzırlığı'na ve Saray'a cevabi telgrafında görevinden istifa ettiğini gönderir. 9 Temmuz 1919'da Amiral Calthorpe, İstanbul Hükûmeti'ne verdiği notada, İngiliz askerlerinin Samsun'dan içerilere gönderilmesine karşı gelen 3. Kolordu Komutanı Refet Bey'in derhal İstanbul'a çağrılmasını ister (Karabekir, 2005: 76; Akşin, 1983:475).

İngiliz Kontrol Subayı Rawlinson, Erzurum'da Mustafa Kemal Paşa'yı ziyaret ederek ertei gün açılması tasarlanmış olan kongrenin toplanmamasının daha uygun olacağını, İngiliz Hükûmeti'nin buna izin vermeyeceğini söyleyince Mustafa Kemal, kongrenin kesinlikle açılacağını, saldırırlarsa karşı koyacaklarını bildirir. İstanbul'da İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Calthorpe, Sadrazam Damat Ferit Paşa'ya, "Mustafa Kemal Paşa'nın ya İstanbul'a dönmesinin temini veya aleyhinde ilgili önlemlerin alınması"yla ilgili bir yazı gönderir (Jaeschke, 1991:53).

Yarbay Ian Smith, Samsun ve Amasya illeriyle ilgili 13 Temmuz 1919 tarihli raporunda, "Mustafa Kemal ve Refet'in buradan alınması, Hristiyan halk arasında güvenin iadesine oldukça yardım edecek. Mustafa Kemal, buraya varışından sonra, halka, memleketin tehlikede olduğunu, şimdiki hükûmetin Türklerin hak ve önemli çıkarlarını savunmadığını söyleyerek vakti gelince herkesin çarpışmaya hazır olması gerektiğine dair Müslümanlar arasında propagandaya başlamıştır." der.

15 Temmuz 1919'da Padişah Vahdeddin, İngiliz The Morning Post muhabirini kabul eder. Padişah özetle kendisine "Ben babam Abdülmecid gibi daima İngiltere'nin dostu oldum. İngiltere'ye hayranlık besledim. İngiltere'nin insaf ve adaleti sağlayacağına inanıyorum. Ben milletimin babasıyım. Halk, Rum çeteleri tarafından kırılıyor. Onları kurtarmak teşebbüsünde bulunmak zorundayım." ifadelerini kullanır.

17 Temmuz 1919 İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Calthorpe, Lord Curzon'a gönderdiği telgrafta, "İtilâf Devletleri'nin çıkarlarına karşı bir cereyan başlatan Mustafa Kemal Paşa ve Konya'da Cemal Paşa'nın vazifelerinden uzaklaştırılmaları için 2 Temmuz'da, Osmanlı Dışişleri Bakanlığı'na nota verilmiştir." demektedir. 20 Temmuz 1919 tarihinde Sadrazam Damat Ferit, "Paris Barış Konferansı'nda bulunduğum 6 haftalık süre içinde Anadolu'nun yarattığı karışıklık çok üzücüdür. Millî Kongre hazırlıkları anayasaya aykırıdır. Men edilmelidir." der. Damat Ferit'in isteği üzerine, Dâhiliye Nâzırı, Erzurum Valiliği'ne, Mustafa Kemal'in tutuklanmasını emretti. Vali Vekili Kadı Hurşit Efendi, "Gücünüz yetiyorsa gelin siz tutuklayın" cevabını verir (Baykal, 1969: 21-22).

24 Temmuz 1919 tarihinde Sadrazam Damat Ferit Paşa'nın, millî kongre hazırlıklarının Anayasa'ya aykırı olduğunu, bu nedenle men edilmesi gerektiğini açıklaması üzerine Kongre Temsil

Heyeti, bunun bir meclis olmadığını, bir yıldan beri Anayasa'nın çeşitli maddelerine aykırı hareket eden İstanbul Hükûmeti'nin millete haksız suç yüklediğini bildirir. Dâhiliye Nâzırı Adil Bey, Harbiye Nâzırlığı'ndan, Kâzım Karabekir'in komutasındaki 15. Kolordu'nun Erzurum'dan kaldırılmasını ister. Dâhiliye Nâzırlığı, Erzurum Valiliği'ne, Kolordu ile işbirliği yapılarak Kongre'nin dağıtılmasını, Kongre'yi toplayanlar hakkında yasal işlem yapılmasını tavsiye eder.

25 Temmuz 1919 tarihinde Dâhiliye Nâzırı Adil Bey, Sivas Valiliği'ne çektiği telgrafta, Mustafa Kemal ve Rauf Bey'in girişimlerinin yurt çıkarlarına aykırı ve pek zararlı olduğunu ileri sürerek devlet işlerine karışanların kim olursa olsun yakalanıp adaletin pençesine teslim edilmesini emreder. 25/26 Temmuz 1919 tarihinde İngiliz Kontrol Subayı Rawlinson, Kâzım Karabekir'i ziyaretinde, İtilâf Devletleri'ne teslim edilecek silâhların bir tren baskınıyla bir gün öncesi kaçırılmış olmasından şikâyet eder. İngiltere'nin buna karşılık olarak işgallerde bulunacağını söyleyerek tehditlerde bulunur.

27 Temmuz 1919'da İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Calthorpe, Lord Curzon'a, "Meclis'in İstanbul'da toplanmasına engel olursa dahi, bunun dâhilde herhangi bir yerde toplanmasına kimse engel olamayacak! Esasen, Mustafa Kemal halen Erzurum'da bir kongre toplamakla meşgul!" der.

29 Temmuz'da Vükela Meclisi, Mustafa Kemal ve Rauf Bey'in derhal yakalanarak İstanbul'a gönderilmelerinin mülkî amirlere bildirilmesi kararını verir. Bir gün sonra Sadrazam Damat Ferit Paşa, İngiliz Yüksek Komiseri Calthorpe'ü ziyaretinde "Mustafa Kemal ve Rauf Bey'in tutuklama emrini çıkarmak için tam beş gün uğraştım. Padişah'ın ve benim tek ümidimiz Allah'tan sonra İngiltere'dir..." diye dert yanar.

İçişleri Bakanı Adil Bey'in gazetecilere demeci: Mustafa Kemal ve Rauf Bey asayiş bozan tahriklerde bulundukları, çeteler teşkil edip hükümet içinde hükümet yapmak istedikleri ve Hükümet'in şifresini kullanarak halkı toplantıya davet ettiklerini, hükümetin mevcudiyetini ispat edeceğini, Mustafa Kemal ve Rauf Beyleri şiddetle cezalandırılacaklarını anlatır. Herhalde tevkiflerinde muvaffak olunacağını söyler. Zaten tutuklanma emirleri verilmiştir (Vakit, 02.08.1919; Tasvir-i Efkâr, 02.08.1919).

4 Ağustos 1919 tarihinde Amerikan Yüksek Komiseri Ravndal'ın Türkiye'nin geleceği ile ilgili görüşleri: "Türkler ne kendilerini ne başkalarını yönetebilirler. Islah edilmelidirler. Ahlâkî ve maddî yönden ABD mandası en uygun olanıdır. Türk Hükûmeti, Konya veya Ankara'ya götürülebilir. ABD'ye, iyi bir sonuç almak için Kürdistan'a kadar bütün bölge gereklidir. Yüksek amaçlarımız olmalı, savaşa milyarlar harcayacak yerde, mandaya milyonlar harcamak daha akıllıcadır." 5 Ağustos 1919 tarihinde Binbaşı Noel bir tasarı hazırlayarak, Doğu illerinin bir manda altında bulunmasını, Kuzey'in salt Ermenilerden, Güney'in Kürtlerden oluşmasını, ortada kalan bölgenin ise karma olmasını önerir (Duru, 1978: 35-36).

5 Ağustos'ta Damat Ferit Paşa, Harbiye Bakanlığı'nda Harbiye Bakanı ve Polis Genel Müdürü ile bir toplantı yapar. Toplantıda Mustafa Kemal meselesi görüşülür. Askeri kuvvet kullanma konusu gündeme gelir. Hükümet, 30 Haziran'da Mustafa Kemal ve Rauf Bey'in tutuklanmasını emretmiş ancak Erzurum Valiliği ve 15. Kolordu'dan emre ret cevabı alınmıştır. İngiliz Yüksek Komiseri Calthorpe, Damat Ferit Paşa'yı ziyaret ederek hükümeti desteklediklerini, İttihatçılara ve ateşkes hükümlerinin uygulanmasına engel olanlara karşı daha sert davranması için Damat Ferit'i uyardıklarını belirtir. Milne'nin Mustafa Kemal'in ordularına karşı Trabzon'u işgal etme niyetinde olduğunu söyler (Akşin, 1983:486; Sonyel, 1995: 12). Diyarbakır'da 13. Kolordu Komutanlığı'nın Harbiye Bakanlığı'na raporunda Bedirhanlardan Malatya Mutasarrıfı Halil Bey'in Kürtçülük propagandası yaptığı bildirilir. Halil Bey, İngiliz himayesinde Ermeni ve Kürtlerden meydana gelen bir Kürdistan istediği, Kamuran, Ali, Mevlanzade Rıfat'ın külliyyetli İngiliz parasıyla oraya geldikleri ifade edilir. Bu durumu önlemek için elden gelenin yapıldığı ve bir an önce Malatya

Mutasarrıfının görevden alınması önerilir (HTVD, 7 Ağustos 1919, Vesika: 293; Baumgart, 1974: 56-143).

13. Kolordu Komutanlığı, Harbiye Bakanlığı'na gönderdiği raporda, Güneydoğu Anadolu işgale uğrarsa büyük bir galeyan ve ihtilal olacağını, aşiretlerin silah depolarını yağmalayacağını bildirdi, Diyarbakır güneyindeki silahların Elazığ'a naklini önerdi. Genelkurmay'ın 23 Ağustos 1919 tarihli cevabı: Nakledilmeleri sırasında korunabilirse kuzeye alınmaları uygundur. Bu durum İngilizlerin kararına bağlıdır (HTVD 10, Vesika: 241).

Mustafa Kemal, Padişah iradesiyle ordudan çıkarılır, fahri yaverlik unvanı ve nişanları geri alınır. Mustafa Kemal Ağustos ayında Diyarbakır ve Bitlis yöresinde bazı aşiret reislerine mektuplar yazarak yurdun içinde bulunduğu durumu hatırlatır, kendisinin görevden ayrılışını anlatır, mektupla birlikte yeterli sayıda göndermekte olduğu Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tüzüğüne göre bölgelerinde örgütlenmeye gitmelerini ister (Atatürk, Nutuk, C.I., Vesika: 48-53).

16 Ağustos 1919'da Mustafa Kemal, Sadrazam Damat Ferit Paşa'ya çektiği telgrafta "... Muhakkaktır ki vatan ve milletin mukadderatı için içeride ve dışarıda kabul ve söz sahibi olmak mutlaka millî iradeye dayanmaya bağlıdır ... Gayet samimî olarak arz ederim ki, millet her türlü iradesini gerçekleştirmeye muktedir. Girişimlerinin önüne geçebilecek hiçbir kuvvet mevcut değildir. Millet, çizdiği program içinde gayet kesin ve açık adımlarla amacına yürümektedir." demektedir.

Atatürk, Sivas Valisi Reşit Paşa'nın 20.8.1919 tarihli telgrafını şöyle yanıtlar: "Bendeniz ne Fransızların ve ne de herhangi bir yabancı devletin korunmasına tenezzül eden şahsiyetlerden değilim. Benim için en büyük koruma noktası ve şefaet kaynağı milletimin sinesidir. Mösyö Brunot bilmelidir ki, Fransızların Sivas'ı işgale karar vermeleri kendilerine pek pahalıya mal olabilecek, yeni kuvvetlerle ve çok paralarla yeni bir harbe karar vermelerine bağlıdır" (Atatürk, Nutuk, C.I, Vesika: 44-46).

Sivas Valisi Reşit Paşa, Mustafa Kemal'le telgraf görüşmesinden sonra Dahiliye Nâzırı Adil Bey'e şu yanıtı verir: "... Mustafa Kemal ve Rauf Beyin yakalanmaları ve kongrenin açılışını men için girişimlerde bulunmanın imkânsız derecede müşkül ve zamansız olduğuna inanıyorum" (Yularkıran, 2009:94).

Sivas Valisi Reşit Paşa, Fransız yüzbaşı Brunot'nun tehdidini Mustafa Kemal'e bildirir; kongrenin, Sivas yerine Erzurum veya Erzincan'da toplanmasını önerir. Mustafa Kemal verdiği cevapta, Brunot'nun tehdidinin bir kuruşu olduğunu belirtir (Yularkıran, 2009: 80).

22 Ağustos 1919 tarihinde İçişleri Bakanı Adil Bey, Sivas Valisi Reşit Paşa'nın önceki günkü yazısına cevap verir. Kongre toplanmanın akılsızca ve memleketi felakete sürükleyen bir davranış olduğunu ileri sürerek verdiği emirlerin uygulanmasını ister. Buna göre Reşit Paşa'nın kongreye engel olması, Mustafa Kemal ve Rauf Bey'i tutuklaması gerekmektedir.

B. Ali Galip Olayının Ortaya Çıkış Nedenleri

Erzurum Kongresi her ne kadar bölgesel toplanmasına rağmen ulusal kararlar alması, bir de Temsil Heyeti seçerek Sivas'a göndermesi milli hareketin giderek büyüdüğünün en büyük göstergesidir. İlk zamanlarda İstanbul Hükümeti ve İngilizler milliyetçileri çok ciddiye almazlarken artık ne yaparak bu ulusal kongre engellenebilir planlarına geçilmiştir. Sivas'ta bir ulusal kongrenin toplanmasının engellenmesi için Sivas Valisi Reşit Paşa'ya hem İngiliz ve Fransız temsilcileri hem de İstanbul Hükümeti tehditlerde bulunurlar. Bu tehditler bir işe yaramayınca daha önceden kılavuzlanan Elazığ Valisi Ali Galip Bey tekrardan aktif hale getirilerek bu toplantı engellenmeye çalışılmıştır. Ali Galip Bey tek başına bu işi yapamayacağı hesaplanarak Kürt Teati Cemiyeti üyeleri ile İngiliz temsilcileri de devreye girmiştir.

Mustafa Kemal Ali Galip olayı ile ilgili Sivas Kongresi'nde delegelere ifadeleri Nutuk'ta şöyle yer almaktadır: “Şimdi Efendiler, Milli Mücadele tarihimizde önemli bir olay durumunda olan Ali Galip konusu üzerinde biraz açıklamalı bilgi vereyim. Efendiler, daha Temmuz başında, Erzurum'da bulunduğum sıralarda Celâdet ve Kâmuran Ali adlarında iki şahsın yabancılar tarafından, bol para ile İstanbul'dan Kürdistan'a gönderileceği, bunların yıkıcı propaganda ve aleyhte kışkırtıcılık yapmakla görevlendirildikleri; bir iki gün içinde hareket etmiş ve edecek oldukları haberi alındı. Bu haber üzerinde, bunların dağdağaya meydan verilmeden gözetlenerek yakalanmaları gereğini 3 Temmuz tarihinde Diyarbakır'da 13'üncü Kolordu Komutanı'na, ayrıca Kurmay Başkanı Hâlit Bey'e ve Canik Mutasarrıfı'na bildirdim.”

Kürdistan Teali Cemiyetinin üç delegesi (Emir Celadet, Kamuran Ali Bedir Khan ile Cemil Paşazade Ekrem Bey) Malatya'daki misyonu gerçekleştirmiş olanlar Mustafa Kemal'in gönderdiği askeri güçlerle püskürtülür. Bu ani hücumun nedeni onların Kahta'daki dağlarda bir Kürt direnişi hazırlamak ve Mustafa Kemal'in bunların üzerine gönderdiği teröristleri kovalamaktır. Onlar önceleri aşağı yukarı üç bin kişilik bir kuvvet toplamışlardır. Bilinçlice Albay Bell (İntelligenz Departmanı Şefi olarak Halep'te bulunduğu gibi) Malatya'da bu kuvvetlerin liderleriyle buluşur ve bir İngiliz subayı Binbaşı Noel onlara gönderilir. Bu onlardan İngiliz yönetimi adına hemen geri çekebilmek amacıyla talep edilir. Onlar bu tavsiyeyi takip etmeyeceklerinden itaat etmeye zorlandılar. Burada bu Kürt aşiretlerinin Türklerle olan savaşında İngilizlerle sarih biçimde işbirliği yaparlar. Ancak İngilizler kendi emelleri için Kürt aşiretlerini kullanırlar (Nadi, 2000: 59).

Paris'teki barış antlaşmaları ve 1919 Mayıs tarihi üzerindeki değil, kaynaklarında da yanlış vardır. Bilakis Nikitine'ye göre Kemalistlere karşı düşünülmüş hareket burada kendiliğinden gerekli bir hareket olarak oluşuyor. Bedir Khan'ın Kahta'da toplanan aşiret savaşçıları içinde hemen bir figüran rolü olduğu görülüyor; başlıca karar verici olanlar Kürdistan Teali Cemiyetinin delegeleridir. İstanbul'daki yerli Kürt-milli organizasyondan biri, Binbaşı Noel cemiyetinin delegelerindendir.

Kürtlerle olan ilişkide Binbaşı Noel sır ortağı olarak tanınmayan biridir. O, savaştan sonra İngiltere'nin Ortadoğu politikasında büyük rol oynamıştır. Kahta'daki buluşmanın boyutu resmi yayınlarda görünen, onun Haziran'dan Eylül'e kadar tespit ettiği hizmetler içinde emirler de yer alıyordu: Onların organizasyonunun meşhur üyeleri Kürdistan içinde ortak bir misyon için Noel'in yönetiminde delege yapılması ve orada Kürdistan Teali Cemiyetinin liderlerini ikna edebilmek amacıyla Noel 1919 Temmuzunda resmi görev ile İstanbul'a bir seyahat yapar. Onun görevi, Kilikya'daki değişik güçlerin İngiliz işgaline karşı kışkırtmayı, İngiliz düşmanı ajanlar ile denedikleri Panislamizm tahrikine karşı tutmak zorunluluğudur (Sonyel, 1973: 32).

Misyonun katılımcıları Ağustos içinde Halep'te birlikte buluşurlar ve köyden köye ve Yörük obalarından diğer Yörük obalarına bir gezisi gerçekleştirirler. Noel'e göre kendi beyanında bir kaç konuşma ile arkadaşında Kürt milli hissini (Atatürk, Nutuk, s.80-82; Tansel, 1991:107) uyandırmayı sağlarlar. O halde bu faaliyetler hayrete düşürücü değildir zira Noel İngiliz çevresi içinde, Kuzey Kürt Federasyonunun yaratılması düşüncesini çok ileri seviyede takip etmektedir, kendisi İngiltere'nin gümrük kontrolü altında bir peyk devletini Kürdistan'ın parçası olarak anladığı için mücadele vermektedir (Yularkıran, 2009: 150).

Sivas Valisi Reşit Paşa, İçişleri Bakanlığı'na Sivas Kongresi'ni toplanmaktan alıkoymanın imkanı olmadığını bildirir. Kendisine güveniliyorsa, bu işi iyi idare ederek Hükümet'in isteğine aykırı ve yurda zararlı bir sonucu önlemesi için yetki ister (Yularkıran, 2009: 80). İçişleri Bakanı Adil Bey, Sivas Valisi Reşit Paşa'ya, Sivas Kongresi'nin toplanmasına engel olmasını, Kongre için gelenlerin memleketlerine gönderilmesini, dinlemeyenler hakkında ise şiddetli tedbirler alınmasını emreder (BTDD 62: 4; Köksal, 1990: 129).

Hükümet, Van Valisi Haydar Bey'in İstanbul'a dönmesini emreder. Haydar Bey 2 Ağustos'ta görevinden alınır. 23 Ağustos'ta bu emri alacak olan Haydar Bey, 1 Eylül'de Erzurum'a gelecek, Ali

Galip olayı üzerine Karabekir tarafından Elâzığ Vali Vekilliği'ne gönderilecek, 23 Ekim'de Trabzon Valisi olacak, Meclis-i Mebusan'a ve TBMM'ne Van mebusu olarak katılacaktır (Erdeha, 1975: 68).

23 Ağustos 1919'da Elâzığ Valisi Ali Galip Bey, 3. Kolordu merkezinin Sivas'tan Elâzığ'a nakledilmesini ister. Sivas Kongresi'ni basmaya hazırlanmakta olan Ali Galip Bey'in önündeki engelleri kaldırmaya çalıştığı belirtilir. Dahiliye Nâzırı Adil Bey, Sivas Valisi Reşit Paşa'dan, Kongre'ye engel olunması isteğinde diretir. Reşit Paşa ise istifasını ister. Harbiye Bakanlığı'na yapılan öneride, 3. Kolordu'nun Sivas'ta boş durduğu ve zararlı propagandalara alet olmaktan başka bir işe yaramadığı ileri sürülür. Sivas Kongresi'ni basmaya hazırlanmakta olan Ali Galip Bey, önündeki engelleri kaldırmaya çalışmaktadır. Bu amaçla, 15. Kolordu Komutanı'nın (Kazım Karabekir), "münasip" biriyle değiştirilmesini önerir. Harbiye Bakanlığı, 27 Ağustos'ta cevap verecek ve kolordu komutanlarının yerlerinde kalacağını bildirecektir. 30 Ağustos'ta Ali Galip Bey, Sivas Valiliği'ne atanacaktır (HTVD 10, Vesika: 237, 238, 239).

25 Ağustos 1919'da 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir, Harbiye Nâzırlığı'na çektiği telgrafta, Hükûmet'in, İngiliz veya Amerikan mandası istememesini, milletle birlik olmasını, yurtsever komutanları görevden almamasını ister. İstanbul'daki İtilâf Devletleri temsilcilerine gönderilen yazıda, çoğunluğu Türk olan Anadolu'nun Wilson ilkelerine göre hiçbir parçaya bölünemeyeceği, Yunanlıları bu topraklardan çıkarmak için çarpışılacağı ve bu amaca erişince bütün millî harekete son verileceği bildirilir; Yunan zulümleri anlatılır.

Damat Ferit Paşa'nın 26 Ağustos 1919 tarihinde Le Temps'e demeci: "Anadolu hareketi saman alevidir ve sönmüştür. Halk, Hükûmet'e sadıktır. Tamamıyla hür bir memleketiz ve öyle kalmak istiyoruz..." şeklindedir.

27 Ağustos'ta Mustafa Kemal, Erzurum'da gece, arkadaşlarına şunları söyler: "... İstanbul, bir Amerikan mandasıdır tutturmuş gidiyor. Bu olmayacaktır. Türkiye bağımsızlık bütünlüğüne sahip olacaktır. Bunu istemekte devam edeceğiz... Manda yok! Ya bağımsızlık ya ölüm var! Amerikan mandası diye çırpınanlar, düşman işgali altında bulunan sınırları ve zaafı ile bu millete ve bize inanmayanlardır. Bizim hayal ve macera peşinde koştuğumuzu sananlardır... Kongre, hissiyatını açıkça belirtmiştir. Heyet-i Temsiliye kararını vermiştir. Millî irade, bilinç ve yönünü bulmuştur. Davamız yürümektedir ve yürüyecektir. Muvaffak olmamak için hiçbir sebep yoktur. Hiçbir olumsuz kararı tanımayacağız. Millî egemenlik esasını ve Millî Meclis kararını ifadelendirmeyen hiçbir anlaşmayı, hiçbir sözleşmeyi kabul etmeyecek ve tanımayacağız" (Genç, 2002: 89).

30 Ağustos 1919 tarihinde Mustafa Kemal, Erzurum'dan Erzincan'a gelir. İstanbul Hükûmeti, Sivas Kongresi'ni dağıtmak için fiilî tedbirler alır. Dahiliye Nâzırı Adil Bey'le Harbiye Nâzırı Süleyman Şefik Paşa, Ali Galip'ten derhal Elâzığ'dan Sivas'a gitmesini ve Sivas Kongresi'ne engel olmasını, kongre toplandıysa basarak dağıtmasını ve delegeleri tutuklamasını isterler.

31 Ağustos 1919 tarihli The New York Times Gazetesi'nde, Amerika'nın barış konferansına katılan delegeleri; Charles R. Crane ve Henry Churchill King konferansa bir rapor sunarak, Türkiye'de yapmış oldukları araştırmalardan sonra edindikleri kanaate göre, Amerika yalnızca İstanbul ve Ermenistan'ı değil, Suriye ve Filistin'de dahil olmak üzere bütün imparatorluk topraklarını kapsayacak, manda yönetimi kurmasının uygun olacağını belirtmişlerdir (Evans, 1972:193).

Eylül ayının başında Malatya'da grup olarak bir yığılma yapılmaya başlanır. Onlar İstanbul'daki Sultan yönetiminin oluşturduğu kuvvet görevlendirmesi ve bu olaydan haberdar olan Mustafa Kemal önderliğindeki direnme hareketi arasındaki mücadeleye ansızın maruz kalırlar. Elâzığ valisi Ali Galip Bey bu arada Malatya'da bulunuyordu ve Sultan yönetiminin görevi içinde, yöredeki öyle karşı yönetimin olası bir resmiyete kavuşabilirdiği, hemen Sivas şehrinde Mustafa

Kemal'in başkanlığında meydana gelmiş olan direnme hareketi olan kongreyi komutası altında dağıtılmak zorunda olduğu bir tribal mücadele gücü için propaganda yapmayı başlar.

Ali Galip Bey, Hükümet'e çektiği bir telde, Harput ve Sivas Bölgeleri Jandarma Müfettişi Fransız Binbaşı Brunot'un ve Noel'in Malatya'da olduklarını, her ikisi ile de samimi temas halinde bulunduğunu bildirir. Ali Galip Bey'in verdiği bilgiye göre Brunot, Mustafa Kemal'in girişimini yurtseverce bulmakta, Binbaşı Noel ise ihanet saymaktadır; Ali Galip Bey de bunları aydınlatmaya çalışmıştır. Ali Galip Bey, Sivas'taki "düşman" hakkında tamamlayıcı bilgi ister, bir hafta içinde görev yerine gideceğini bildirir (Gökbilgin, 1959: 17; Akşin, 1983: 547; Nadi, 2000: 63).

Dahiliye Nazırı Adil Bey, Sivas Kongresi hakkında tamamlayıcı bilgi isteyen Ali Galip Bey'e verdiği cevapta "Bunlar işe milli bir şekil vermek istiyorlar. Halbuki millet bu işlere taraftar değildir" der. Mümkün olduğu kadar çok kuvvetle bir gün önce Sivas'a hareket etmesini ister. Ali Galip Bey, verdiği karşılıkta, ayın 14'ünde, yeteri kadar kuvvetle, "haydutların" izlenip yakalanması için Malatya'dan yola çıkmak üzere tedbirler alındığını bildirir.

Mustafa Kemal Paşa, telgraf başında Ali Galip olayıyla uğraşır. Bedirhanlı ailesinden Celâdet ve Kâmuran ile Diyarbakırlı Cemil Paşazade Ekrem adlarında üç şahsın, yanlarında, vaktiyle Diyarbakır ilinde aleyhimizde propaganda yapan bir yabancı subay bulunduğu halde silâhlı Kürtlerin koruyuculuğunda Elbistan ve Akçadağ üzerinden Malatya'ya geldikleri, orada Mutasarrıf ve Belediye Başkanı tarafından karşılandıkları 13'üncü Kolordu'nun yazısından anlaşılmaktadır. Malatya'dan Alay Komutanı İlyas Bey, aldığı haberleri Mustafa Kemal'e iletir. Buna göre, Malatya yakınlarındaki Raka Köyü'nde Kürtler toplanmakta, Siverek'e kadar aşiretler de artarda oraya gelmektedir. Önce Malatya'ya saldırılıp yağmalanacak, daha sonra kuvvetler Sivas'a yürüyecektir. Malatya'da Kürt Bayrağı çekilecektir. Elazığ Valisi'nin, Malatya Mutasarrıfı'nın görevlerine dönmesi, Elazığ'dan gelen erlerin geri dönmesi istenmektedir. Mustafa Kemal, buna verdiği karşılıkta ödün verilmemesi, çok sert karşılık verilmesi, bütün telgrafhanelerin tutulması ve Padişah'a Hükümet'in ihaneti konusunda teller çekilmesi emrini verir. Aynı emirleri Kongre imzasıyla da bildirir. İlyas Bey verdiği karşılıkta yardımcı kuvvetler ister (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, 1961: 96-98; Madhar, 1994).

Bütün engelleme ve alınan tedbirlere rağmen Sivas Kongresi 4 Eylül'de başlar. Bu kongrenin başlaması İstanbul Hükümeti'ni ve İngilizleri telaşlandırır. 7/8 Eylül 1919 tarihinde Mustafa Kemal, Diyarbakır'daki 13. Kolordu Kurmay Başkanı Halit Bey, Malatya'daki 12. Süvari Alay Komutanı Cemal Bey, Elâzığ'daki alayın komutanı İlyas Bey'le yaptığı telgraf görüşmesinde, Ali Galip ve onunla birlikte 3 Eylül'de Malatya'ya gelen Kâmuran, Celâdet ve Ekrem beylerle Binbaşı Noel'in bu gece yakalanarak Sivas'a getirilmelerini ister (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, s.87- 88; Atatürk, Nutuk, C.I, Vesika:58, 59). Mustafa Kemal, Ali Galip olayıyla uğraşmaya devam ediyor. 12. Süvari Alay Komutanı Cemal Bey'den yakalanmasını istediği kişilerin gene orada olup olmadığını ve gözetlemeye ne ölçüde güvenilebileceğini sorar. 13. Kolordu Komutanı Kurmay Başkanı Halit Bey, yakalama için Elazığ'daki alay komutanına emir verildiğini bildirir (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, s.88; Atatürk, Nutuk, C.I, Vesika:60).

15'inci Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir Paşa'nın 3'üncü Kolordu Komutanlığı'na bununla ilgili olarak gönderdiği 6 Eylül 1919 tarih ve 529 sayılı şifresinde verilen bilgide: «Yabancı subayın, Türk, Kürt ve Ermeni nüfusunu incelemek üzere, İstanbul Hükümeti'nin izniyle dolaştığını söyledikleri; Malatya'da bulunan süvari alayının mevcudunun azlığı yüzünden bunları tutuklamaya cesaret edemediği, bununla birlikte hemen tutuklanmaları için İstanbul'a başvurulduğu 13'üncü Kolordu'dan bildirilmiştir. Bu adamların ne maksatla hangi görevle, nereleri gezecekleri konusunda bildiklerini Harput, Valisi'nden sordum» denilmektedir. Harput Valisi Ali Galip Bey'dir. Bu adamların ne maksatla geldiklerini 3 Temmuz tarihinden beri bilmekteyiz. Beş on silâhlı Kürt'e karşı

bir süvari alayının mevcudu az görülmüş, tutuklanmalarına cesaret edilememiş; asıl hayret verici olan husus, bunların tutuklanması için İstanbul'a başvurulmuş olduğu haberdirdir.

Ali Galip Bey bununla beraber planını gerçekleştirmeye muvaffak olmadan evvel, önce Mustafa Kemal'e sadık olan kıtalar şehre yaklaşırlar ve Sultana sadık Reşvan aşiretinin korumasında hep beraber dağlara kaçmak zorunda kalırlar. Ali Galip Bey ve adamlarını yakalamak için katırlara bindirilmiş bir birlik, Harput'tan yola çıkarılır. Onunla Noel-Misyonunun üyeleri de kaçarlar, çünkü Mustafa Kemal esasen Ali Galip Beyin tahrikçilerinin Sivas Kongresi'ne planladıkları hücumdan dolayı onları açıkça suçlamıştır ve yaklaşan askerler son olarak onların arkasında değillerdir. Malatya Telgraf Müdürü, hakkında alınan tedbirleri Ali Galip'e söylemiştir. Ali Galip Bey, korkuya kapılmış, bir takım koruyucu tedbirler almak istediye de uygulatamamıştır (Karabekir, 2005:20; Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, s.88, 94; Albayrak, 14.08.1919; İradeyi Milli, 17.08.1919; Atatürk, Nutuk, C.I., Vesika: 61 -65; Nadi, 2000: 64-68; Erdeha, 1975:133).

9 Eylül 1919 tarihinde Mustafa Kemal, Sivas Kongresi'nin beşinci umumî toplantısında, Elazığ Valisi Ali Galip Bey ve Noel'in çalışmalarıyla ve bunlara karşı alınan tedbirlerle ilgili bilgiler verir. 10 Eylül 1919 tarihinde Mustafa Kemal, Ali Galip Bey ve adamlarını yakalamakla görevli Süvari Alayı Komutanı İlyas Bey'e, Kongre adına verdiği emirde, kaçakların hemen yakalanmasını, Kürtlük akımına hiçbir elverişli alan bırakılmamasını, Malatya ve Elâzığ'da yönetime el konulmasını, buralarda millete ve halka karşı hiçbir davranışa meydan verilmemesini, kaçaklara uyanların acımadan yok edileceğinin duyurulmasını ve namuslu halka gerçeğin açıklanmasını ister (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, s.91; Atatürk, Nutuk, C.III, Vesika: 68). Malatya'da Hükûmet Binasını basan Ali Galip Bey, sandık eminden "Mustafa Kemal ve avanesini tepeleme masraflarına karşılık" olarak altı bin lira alır. Ali Galip Bey, üzerine asker sevk edildiğini duyunca yanındakilerle birlikte Malatya'dan Kâhta'ya kaçar. Bölgede nüfus araştırması yapmakta olan İngiliz Binbaşı Noel de Ali Galip Bey'le birlikte bölgeyi terk eder. Bunlar, Urfa yolu ile Halep'e gideceklerdir (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, s. 89; Karabekir, 2005: 75-78; Yularkıran, 2009:40; Nadi, 2000:66; Goloğlu, 1971: 99). Sivas Valisi Reşit Paşa, Dahiliye Nâzırı Adil Bey'e gönderdiği telgrafta, "... Verdiğiniz emir, Ali Galip Bey'in üzerine aldığı vazife, doğrusu şaşkınlık ve hayrettime sebep olmuştur. Maksudunuz Mustafa Kemal Paşa ile Rauf Bey'i tutuklayıp Kongre'yi dağıtmak ise, buna imkân olmadığını evvelce arz etmiştim." der (Atatürk, Nutuk, 80; İğdemir, 1999: 78-79; Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, 2000: 149-151).

Diyarbakır'da, 13'üncü Kolordu Komutanı'nın tutumu şüpheli görüldüğünden, doğrudan doğruya bu kolordunun Kurmay Başkanı'na 3'üncü Kolordu Komutanı'nın imzasıyla 1 Eylül 1919 tarihinde yazılan (kişiyeye özel) şifrede, Vali Galip, Malatya Mutasarrıfı Halil, Kâmuran, Celâdet ve Ekrem Bey'lerle beraber İngiliz binbaşısının mutlaka yakalanıp Sivas'a gönderilmeleri için Elâzığ'da bulunan 15'inci Alay Komutanı İlyas Bey'in kendi komutasında altmış kadar atlı ve katırlı askerden oluşan bir müfrezenin en geç 9 Eylül'de Harput'tan Malatya'ya hareketi ile ilgili olarak ve işin kestirmeden bitirilmesi bakımından doğrudan doğruya tebligat yapıldığı bildirilerek ve müfrezenin hemen hareketinin sağlanması rica edilir (Akşin, 1983: 565-567).

Mustafa Kemal olayın başlangıcında Malatya'daki 12. Süvari Alayı Komutanı ile olan haberleşmeyi: "Malatya'da bulunan 12'nci Süvari Alayı Komutanını da 7/8 Eylül gecesi bizzat telgraf başına çağırmış ve görüşmekte idim. Alay Komutanı Cemal Bey'den durumu ve kuvveti hakkında bilgi aldım. Gelenlerin yanlarındaki silâhlı Kürtlerle beraber «on beş yirmi kişi kadar» olduğunu, alayın da merkezde «ancak o kadar kuvveti» bulunduğunu söyledi. Ben bu kuvveti yeterli gördüm. Hattâ Süvari ve topçu alayının yalnız subayları yeterli olabilirdi. Ne var ki özel durumu ve maneviyatını anlamak istiyordum." şeklinde anlatır. Alay komutanı kuvvetlerinin bu kişileri tutuklamakta yeterli olmayacağını bildirmesi üzerine Mustafa Kemal "Kendilerine hissettirmeden sıkı bir şekilde göz hapsinde bulundurunuz. Kolordunuzdan emir gelecektir. Hareket ederlerse, ne

tarafa doğru gittiklerini ve hangi vasıta ile hareket ettiklerini hemen bildiriniz.” Talimatını verir (Atatürk’ün Not Defterleri VII, 2007:200-202).

Kolordu Komutanı Cevdet Bey, İlyas Bey’in 52 katırlı asker ve iki makineli tüfekle 9 Eylül sabahı Elazığ’dan hareket ettiğini ve 10 Eylül akşamı Malatya’da bulunacağını bildirir. 9 Eylül tarihli bir şifresinde de karşı koyma hareketlerinin yoğun olduğu bir çevrede daha fazla faaliyet göstermemek hususunda kendisini mazur göreceğini” iletir. 9 Eylül’de, İlyas Bey müfrezesinden başka, Aziziye’den iki süvari bölüğü, Siverek’ten Malatya’daki alaya bağlı bir bölük takviye olarak Malatya’ya gönderilir.

Mustafa Kemal vali Ali Galip’in, Bedirhanlılar ile Cemil Paşazade’nin yaptıkları propagandanın etkisini kırabilmek amacıyla Elâzığ ve Dersim Bölgesi ile ilişkisi olan Kemah’ta bulunan eski milletvekili Hâlet Bey’e 9 Eylül’de Elâzığ’a hareket etmesini ve Haydar Bey’le bağlantı kurmasını yazar. Böylece yerel desteğin kırılması amaçlanır.

Mustafa Kemal, 9 Eylül’den beri almakta olduğu Ali Galip ve Eskişehir’le ilgili haberleri ve bunlara karşı alınan tedbirleri anlatır. Bunların Kongre Genel Kurulu’na da bildirilmesi kararlaştırıldı ve öyle yapılır. Kongre, alınan önlemleri yerinde bulur (Kansu, 1986: 252-253).

Milli Mücadele’de yer alan Recep Zühtü Bey 3’üncü Kolordu yaveri sıfatıyla ve Mustafa Kemal’den aldığı özel talimatla 9 Eylül’de otomobille Malatya’ya hareket eder. Malatya’ya varınca Mustafa Kemal’e “Harput Valisi ile Malatya Mutasarrıfı, İngiliz binbaşısı ve yardakçıları olan malûm kimseler 15’inci Alay’ın Elâzığ’dan hareketini ve kendilerinin tutuklanacaklarını haber alır almaz, bu sabah erkenden kaçmışlardır. Bunların Kâhta’daki Bedir Ağa’nın yanına gittikleri ve oradan alacakları Kürtlerle burayı basmaya gelecekleri söyleniyor.” şeklinde durumu iletir.

Malatya’daki ilgili şahıslar 10 Eylül günü sabah erkenden kaçtıkları halde, Cemal Bey, bu bilgiyi ancak, İlyas Bey müfrezesinin gelişinden ve İlyas Bey’in raporundan sonra bildirir. Cemal Bey, kaçakların, İlyas Bey müfrezesinin Elâzığ’dan hareketini haber aldıklarını söylüyor. Oysa, telgrafhane Cemal Bey’in gözetimi altındadır. Sonra, kaçakların Kürtleri toplayıp Malatya’yı basacaklarının söylenmektedir. Bu noktalar, Süvari Alay Komutanı hakkında şüphe ve kararsızlık uyandırır. Fakat sonradan alınan bilgilerden Ali Galip ve arkadaşlarına 9 Eylül akşamı haber getirilmiş. Ali Galip geceyi uyumadan hükûmet dairesinde geçirdiği anlaşılır.

10 Eylül’de, yanlarında birkaç jandarma ve silâhlı Kürtle birlikte, hükûmet dairesinde toplanıyorlar, veznedarın odasına giriyorlar, kasayı açıyorlar, yanlarında götürmek üzere altı bin lira sayıp bir kenara koyuyorlar ve kasaya konmak üzere de şu senedi yazıyorlar: “Mustafa Kemal Paşa ve adamlarının ortadan kaldırılması masraflarını karşılamak üzere, bununla ilgili emre uyularak altı bin lira alınmıştır. 10 Eylül 1919. Halil Rahmi, Ali Galip.”

İlyas Bey müfrezesinin Malatya’ya yaklaşmakta olduğunun anlaşıldığı bir sırada, Süvari Alay Komutanı, subaylara mutasarrıfın evini hedef gösteriyor. Mutasarrıfın evini sarıyorlar. Telefon tellerini kesiyorlar ve evi basıyorlar. Bu hareketin başladığını sezen Halil Bey’in ailesi hükûmet dairesine haber veriyor. Hükûmette, para almakla meşgul olan vali, mutasarrıf ve arkadaşları, durumdan haberdar olur olmaz, korku ve telâşla her şeyi unutup ayırdıkları parayı ve yazdıkları senedi de olduğu gibi bırakıyorlar; yanlarındaki adamları ile birlikte hazır bulunan atlarına binerek kaçıyorlar.

10 Eylül tarihinde Mustafa Kemal Elazığ’da İlyas Bey’e kaçakların sür’atle yakalanmaları, kürtlük akımına asla elverişli bir ortam bırakılmaması, Malatya’da, mutasarrıflığı Jandarma Komutanı Tevfik Bey’in üzerine alması; uygun namuslu ve vatansever bir zatın da Harput’ta hemen valilik makamına getirilmesi, Malatya ve Harput’taki hükûmet kuvvetlerini tamamen ele alarak vatan ve millet aleyhine hiçbir harekete meydan verilmemesi, kaçaklara uyanların amansızca ve merhametsizce yok edileceğinin ilânı ve namuslu halkın gerçek durumundan haberdar edilmesi ve

millî varlığı tehlikeye sokacak olan yabancıların askerlerine de karşı konulacağını belirtilmesi ve gerekli düzen ve tedbirlerin alındığı yer alan 6 maddelik bir talimat gönderir.

Mustafa Kemal kaçakların, yakındaki veya çevredeki aşiretlerden bir takım Kürtleri toplayabileceklerini, hatta Maraş'ta bulunan yabancı kuvvetlerden bile yararlanabileceklerini uyarır. Onun için de alınmış olan tedbirleri ve bu işe ayrılmış olan kuvvetleri güçlendirmek gerekir. Bu maksatla Sivas'tan Malatya'ya 9 Eylül akşamı bir katırlı müfreze daha gönderilir. Ayrıca 3'üncü Kolordu elden geldiği kadar kuvvetlerini güneye indirecek, 13'üncü Kolordu takip işini yüklenecek ve hainlere kıpırdayacak bir fırsat vermemek için pek etkili olmak gerektiğinden, Mamahatun'daki süvari alayı da Harput yönüne doğru hareket ettirilecektir. Görüldüğü üzere Ali Galip ve yanındakiler çembere alınarak faaliyet alanı bırakılmamıştır.

İstanbul Hükümeti adına Dahiliye Nazırı Adil Bey ile Ali Galip arasında 29 Ağustos ile 3 Eylül arasında otuzun üzerinde telgraflaşma olur. Ali Galip rütbesinin önce Albaylığa, sonra Tümgeneralliğe yükseltilmesini, ayrıca Sivas Valiliği ile Komutanlığı görevlerini de ister (Akşın, 1983:560-562; Nadi, 2000: 39-46).

Dâhiliye Nazırı Adil Bey ile Ali Galip arasında Sivas Kongresi'ne yapılacak baskın ile ilgili 29 Ağustos ile 3 Eylül arasında 30'dan fazla telgraf gidip gelmiştir.14 Dâhiliye Nazırı Adil Bey tarafından teklif edilen bu görev karşılığında, önce hemen albaylığa, Elazığ'dan hareketi sırasında da tümgeneralliğe terfisini isteyen Ali Galip daha sonra yolluk, sefer masrafinin yanı sıra 700 lira tazminat ile yeni görevleri için (Sivas Valiliği ve Komutanlığı) Padişah'tan iradenin çıkmasını istemiştir.

Dahiliye Nâzırı Âdil Bey'le Harbiye Nâzırı Süleyman Şefik Paşa'nın ortak imzalarıyla Elâzığ valisi Ali Galip Bey'e verilen 3 Eylül 1919 tarihli talimatta ““Padişah'ın, hakkındaki yüce buyruğu bu gün çıkacaktır. Bu bakımdan kesinlik kazanmıştır. Talimat şudur: Bildiğiniz üzere, Erzurum'da Kongre adı altında birkaç kişi toplanarak birtakım kararlar aldılar. Ne toplananların, ne de aldıkları kararların bir değeri ve önemi vardır. Ancak, bu durumlar ülke çapında birtakım dedikodulara yol açıyor... Kürtlerden güvenilir yüz elli kadar atlıyı birlikte alarak, oradan niçin gidildiğini hiç kimseye sezdirmeden, Sivas'a hiç kimsenin beklemediği bir zamanda vararak, vali ve komutanlığı hemen ele alacak ve sayıları az olmakla birlikte oradaki jandarma ve askeri iyi kullanacak olursanız, karşınızda başka bir kuvvet bulunmayacağı için derhal otoritenizi kullanarak toplantıya meydan vermemiş olacağınız ve orada bulunanlar varsa hemen yakalayıp, göz altında İstanbul'a gönderebileceğiniz âşikârdır.” Emirleri yer alır. Bundan sonra Ali Galip ile İstanbul arasında telgraflaşmalar devam eder. İstanbul Hükümeti'nin her türlü garantiyi, desteği vermesi ile harekete geçen Ali Galip 9- 10 Eylül gecesini hükûmet dairesinde heyecanlar içinde ve sabaha kadar uykusuz olarak geçirir.

Mustafa Kemal bu olaylardan haberdar olunca derhal sivil âmirlerden Dahiliye Nâzırı Âdil Bey'e Komutanlardan da Harbiye Nâzırı Süleyman Şefik Paşa'ya, güvensizlik bildiren telgraflar çekilmesi sağlanarak halkın dikkati çekilmesi düşünüldüğünü ifade eder.

C. Ali Galip Olayı Sonrasında Gelişmeler

Sivas Kongresi planlandığı gibi 4-11 Eylül tarihleri arasında tüm engellemelere karşın ulusal kararlar olarak başarı ile tamamlanmıştır. Kongrede on beş kişilik bir Temsil Heyeti seçilmiş ve bundan sonra bu heyet tüm delegeler adına faaliyet yürütmeye yetkilendirilmiştir. Kongrede ülkedeki tüm cemiyetler tek çatı altında birleşme kararı alınarak ülkede bütünlük sağlanmıştır. Heyet hükümet gibi faaliyetlerine başlamış, ordu komutanlarını görevlendirmeye başlamıştır. Bu süreçte İstanbul Hükümeti'nin Anadolu'daki etki alanını daraltarak yetki ve otorite alanı genişletilmeye çalışılırken işgalci devletlere karşı mücadeleler daha planlı hale getirilir.

Sivas Kongresi, Ali Galip olayından ötürü Hükümet'i protesto eden bir bildiri yayımlar. Bildiride Ali Galip ve yanındakiler "alçak, hain" olarak nitelendirilir ve yakalanmaları yoluna gidildiği belirtilir. 11 Eylül 1919 tarihinde Mustafa Kemal, Ali Galip'in faaliyetleriyle ilgili olarak Dâhiliye Nâzırı Adil Bey'e şu telgrafi gönderir: "Alçaklar, caniler! Düşmanlarla birlik olup millet aleyhinde haincesine tertiplerde bulunuyorsunuz. Millet'in kudret ve iradesini takdirden âciz olduğunuza şüphe etmiyordum. Fakat vatan ve millete karşı haincesine ve hançerlercesine harekette bulunacağınıza inanmak istemiyordum. Aklınızı başınıza toplayın! Galip Bey ve yandaşları gibi akılsızların ahmakça olan boş vaatlerine kapılarak ve Mr. Nowill gibi milletimiz ve vatanımız için zararlı olan yabancılara vicdanını satarak yaptığınız alçaklıkların milletçe tatbik olunacak mesuliyetini göz önünde tutunuz! Güvendiğiniz kişiler ve kuvvetin akıbetini öğrendiğiniz zaman kendi akıbetinizle mukayeseyi unutmayınız!" (İrade-i Milliye Tıpkı Basım ve Yeni Harflerle, 2007: 29; Kansu, 1986: 351-352).

15. Alay Komutanı Albay İlyas Bey, Malatya'dan Mustafa Kemal'e çektiği telgrafta, bugün P. Peel adındaki bir İngiliz albayının Malatya'ya geldiğini bildirir. İngiliz Albayı, kendisini "yüksek siyasi mutemet" olarak tanıtır. Noel'in görevinden haberi olmadığını, eğer haince amaçlar için geziyorsa kendisini tutuklu olarak Halep'e göndereceğini, Ali Galip'le de görüşmek istediğini söyler.

11-12 Eylül 1919 tarihinde Mustafa Kemal, İngiliz Albayı P. Peel'in Halep'ten Malatya'ya gelişi nedeniyle Malatya'daki 15. Alay Komutanlığı'na gönderdiği emirde, "... Kim olursa olsun vesikasız bir yabancı subayın Osmanlı ülkesi içinde işi yoktur. Kendisine incelik fakat askerce, kesin şekilde durumu bildirip geldiği yere hemen dönmesini ihtar ediniz" der (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, s.98-99). 13. Kolordu Kumandanı Cevdet Bey, Halep'te İngiliz Generali'ne gönderdiği yazıda, Türkler aleyhinde propaganda yapmakta olan Noel'in geri çağrılmasını rica eder (Selvi, 2006: 100-101; Osmanlı Belgelerinde Milli Mücadele ve Mustafa Kemal Atatürk, 2007:100).

İki gün boyunca (11-12.09.1919) yukarıda dağlarda Kahta köyünde veya Rafa köyünde Reşvan aşiretinin şefi Hacı Badr Ağa ile birlikte durum değerlendirmesi yaparlar. Ali Galip Beyi Sivas'a hücum davet ederler, Reşvan'ın görüşüne göre Sivas çok uzak ve askerler Malatya'ya yakındır, orada severek bu hücum yapılabilirdi, Sultanın düşmanlarıyla da nihayet karşılaşılabilceği ile bütün şeyhler Malatya'nın genel bir yağması içinde soysuzlaşmasından korkarak vali hareketi-Hacı Badr Ağa'nın kolaylaştırdığı-resmi olarak sona erdirdi ve kaçış için de bir çare aradı (Arıburnu, 1990:29-30). Fakat Noel'in misyonu da ansızın bir son buldu, çünkü sık sık İngiliz kurumları bilgileri buradan almışlardı, o hala daha çok zarara sebebiyet vermek istemeden derhal o mücadeleden çekilmek için hangi işin içine karıştıysa derhal expres ile Halep'te tefsircilere talimat verilir. Başkumandan Bell bu nedenle acelece "trouble shooter" olarak Malatya'ya gönderilir ve orada Noel Misyonunu dağıtır. Bedir Khan'ın kardeşi İstanbul'da el çektirilir ve Noel direk yoldan Halep'e geri döner (Atatürk, 1984: 38-43; Noel, 1920:79-90; Winter, 2006:464).

Alay Komutanı İlyas Bey Mutasarrıf Bey'in gönderdiği özel bir adam tarafından Vali Ali Galip ve Mutasarrıf Halil Bey'lerin bazı şartlarla yerlerine dönmek istediklerini bildirdiklerini, bu durumun memleketin selâmeti adına uygun olup olmadığını sorar. Ayrıca Malatya'dan İlyas Bey güvenilir bir kimse olan Jandarma Yüzbaşı Faruk Bey'den "Kâhta ve çevresinde takipte olduklarını, Malatya'ya beş saat uzaklıktaki Raka köyünde Kürtlerin toplandıklarını, şimdi Mutasarrıf ile arkadaşlarının orada bulunduklarını, Siverek'e kadar uzanan bölgedeki aşiretlerin birbiri ardınca buraya gelmekte olduklarını; Dersim aşiretlerine varıncaya kadar Kürtlük adına çağırıldıklarını, Mutasarrıfın plânına uyularak önce Malatya'ya saldırıp tamimiyle yağmaladıktan sonra, bütün kuvvetleri ile Sivas'a doğru yürüyeceklerini, Malatya'da bulunan Türkleri öldüreceklerini ve süreceklerini, Dersim'lilerin de aynı zamanda Harput'a yürüyeceklerini" içeren haberleri Mustafa Kemal'e bildirir. Faruk Bey İlyas Bey'e Malatya'ya bunların çarpışarak girdikleri zaman Kürt bayrağı çekileceğini ve yanlarındaki İngiliz binbaşı da Urfa'da bulunan İngiliz tümeninin harekete hazır olduğunu, Hacı Bedir Ağa'nın bunu kabul etmediğini, aşiretlerin,

Malatya'nın Kürdistan sayılıp Malatya'da Kürt bayrağı çekilmesinde direndikleri, dün akşam Malatya'ya dönmek isteyen valiyi bırakmadıklarını bildirir (Atatürk, 1984: 24-29).

Mustafa Kemal İlyas Bey'e bu konuda "Verdiğiniz bilgiler hey'etimizce dikkate alındı. Zâtîâlinize şartlar ileri sürenler kimlerdir? Böyle bir ilişkiye girişmek asla doğru değildir. Hainlikleri ortaya çıkan vali, mutasarrıf ve yordakçılarının yakalanmaları, kışkırtmaya çalıştıkları bazı gafil kimselerin de uyarılması söz konusudur. Bunun için bütün şiddeti ile karşı koymak gerekir. 13'üncü, 15'inci ve 3'üncü Kolordu Komutanları şu dakikada telgraf başında, alınacak ortak tedbiri kararlaştırmaktadırlar. Elde edilebilen kuvvetler her taraftan harekete geçirilmiştir. Oraca alınması gereken tedbirlerin zâtîâliniz tarafından sükûnet ve ciddiyetle alınmış bulunduğuna güvenimiz tamdır. O bölgede bulunan bütün telgrafhanelerin tutulması ve Mutasarrıf Vekili Tevfik Bey kardeşimizin de hükûmetin güç ve otoritesini en üstün bir şekilde göstermesi dikkate alınmalıdır." cevabını verir. Mustafa Kemal İngiliz binbaşısının sözlerinin blöf olduğunu, Kürtlerin de birleşip toplanabilseler bile, asker kuvveti karşısında ne dereceye kadar başarı gösterebileceklerinin belirsiz olduğu, Bedir Ağa'yı, Keven aşiretinin reislerini ve bu haince hareketlere karşı olan beyleri tarafınıza çekmeye çalışmasını söyler.

15 Eylül 1919'da Mustafa Kemal, Malatya Mutasarrıfı aracılığıyla Hacı Kaya ve Şehzade Mustafa Ağalara gönderdiği telgrafta, Nowil'in kışkırttığı ayrılıkçı hareketi önlemek için gösterdikleri çabaları över. "Türk ve Kürt birbirinden ayrılmaz öz kardeş olarak yaşayacaklar, dış düşmanlara karşı demirden bir kale hâlinde kalacaklardır!" ifadelerini kullanır.

17 Eylül 1919'da İngiliz Yüksek Komiseri Amiral J.de Robeck, Lord Curzon'a gönderdiği raporda, "... Hükûmet ve İtilâf Devletleri kuvvetsizdir. Mustafa Kemal'in hareketi Anadolu'da müstakil bir cumhuriyete doğru gelişiyor!" demiştir.

19 Eylül 1919'de Binbaşı Noel, Urfa'dan İstanbul'a çektiği telde, bölgede görüştüğü aşiretlerin, bir İngiliz işgalini iyi karşılayacaklarını söylediklerini belirtir. Noel'in teline göre, bölgedeki nüfusun yüzde ellisini Kürtler oluşturur. Aşiretler, bir Kürt vali atandığı takdirde, onun buyruğuna uyacaklarını ve majesteleri Hükûmetine de dost olduklarını söylerler (Driver, 1966:127).

21 Eylül'de Mustafa Kemal, General Harbord'la Sivas'ta yaptığı görüşmeler hakkında Kâzım Karabekir'e gönderdiği yazıda, "...General'in, bütün millî hareket ve girişimlerimizi takdirle karşıladığını, 'Bir Türk olsaydım ben de ancak bu şekilde hareket ederdim' dediğini ve pek samimî ve lehimizde ümit verici fikir ve görüşler ileri sürdüğünü" söyler.

23 Eylül tarihinde Binbaşı Noel, Bağdat ve İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiserlerine çektiği telde, Mustafa Kemal hareketi ciddileşirse Türk Hükûmeti'nin Kürt bölgelerine, Bedirhanlı ve bazı Kürt aşiretlerinden kişileri, vali ve mutasarrıf olarak atayarak onlardan İngilizlerin yararlanabileceğini bildirdi. 27 Eylül'de Noel, İstanbul'a çektiği telgrafta, Bedirhanlardan Emin Ali'nin Diyarbakır Valiliği'ne, Hamdi Paşa'nın da 13.Kolordu Komutanlığı'na atanmasını, başka bir Kürt'ün de Mardin Valiliği'ne getirilmesini önerir. "Tutunamasa bile Türk-Kürt birliği daha da zayıflatılmış olur" der (Akşın, 1983:536; Mesut, 1992: 79; Minorsky, 1932, 1964: 12-30,1933).

8 Ekim'de Kürt Teali Cemiyeti yöneticileri İstanbul'da yaptıkları toplantıda "İngilizler bizim tek dostumuzdur ve Kürtler, İngilizlerden başka hiçbir himayeyi istememeye karar vermişlerdir" yolunda karar alırlar. 11 Ekim'de İngiliz Muhipleri Cemiyeti Başkanı Sait Molla, İngiliz ajanı Rahip Frew'ya, Anadolu hareketi aleyhinde işbirliği öneren gizli mektuplarından ilkinin yazar. 23 Ekim'de Sait Molla'nın Rahip Frew'ya mektuplarından: "Adamlarım, Ankara ve Kayseri'de çalışıyor. İngiliz Muhipleri Cemiyeti genişliyor. Köylerde el altından çalışmaya başladık. Tertiplerimiz verimli sonuçlar verecek. Yeni ödenek gönderiniz." 26 Ekim 1919'da Sait Molla'dan Frew'ya gönderilen talimatta: "Seçimleri geri bıraktırmak için talimatlarımız üzerine çalışıyoruz. Bol para dağıtarak insan

elde etmeye çalışacağız. Mahallelerdeki propagandalar başladı bile” yer alır (Aziatskoi, 1924:185-187,225).

Orada Noel’in oluşumu en küçük detaya kadar dokümantasyonlar vasıtasıyla onaylanır. Mustafa Kemal 1927 yılındaki ünlü Nutuk’unda bu dokümanları ekler, ayrıca eserde Mustafa Kemal tüm olayları kusursuz olarak tekrar anlatır (Yeni Türkiye,1919-1927:38-56). Sureya Bedir Khan’ın fonksiyonu bununla mukayese edildiğinde olayların ana elementleri orada tekrar bulunabilir. O küçük detaylarda olaylar göz önüne alındığında, erkek kardeşleri Celadet ve Kamuran’ın rolleri kuvvetli olarak ön plana çıkar veya Kahta’da toplanan askerlerin sayısı üç misline ulaştığı görülür, (Nadi, 2000:59; Karabekir, 2005:435). hemen İngilizlerin ve özellikle Noel’in olaya katılımlarının rolü, birden bire İngilizlerin olaya desteğinin dönüşü karşısında önemsiz kalır. İngilizlerin siyasetindeki bu değişimin amacı, muhtemelen İngiliz emperyalizmi çoktan aracısız olarak savaştan sonra Kürt milletinin hakları için bir başka siyaset takip edebileceğini göstermiştir. Zira Paris’te ve Sevr’de İngilizler ısrarlar Kürtlerle beraber olurlarken Lozan’da aynı istek ve kararlılıkları görünmemekteydi. Bu hadise sonrasında buradaki Kürt aşiretleri ile Kürdistan Teali Cemiyeti bağımsız bir Kürt devletinin kurulmasının zora girdiğini anlamışlardır (Sonyel, 1973: 27; Gökbilgin, 1973:839-840; Hilmi, 2010:37).

Sureya Bey’in kendisine şayet önceleri gerçekten İngilizlerin arşivleri açık bulunmuş olsaydı, amacını araştırmasında muhtemelen sık sık buna bir ilgisi olabilirdi. 1919 yılında dünyada Kürtler için büyük bir şans doğduğunu, şayet kuvvetli bir Kemalist hareket olmasa nerdeyse Sultan’ın da kuvvetlerinin desteği ile amaçlarına ulaşabileceklerdi. Fakat bu hareketleriyle Kahta’da kendi hançer darbesini yarattılar (Driver, 1922:491-513; Bell, 2004).

Basile Nikitine, Bedir Khan’ın özetlediği gibi tekrar başka bir şey yapmaz, bununla beraber bir kaç küçük hatayı beraberinde getirir. Her şeyden evvel o olayları çeyrek yıl yanlış tarihlendirdi, sonra o belirsizce Kürt şeflerinden konuşuyor ve Bedir Khan’ın hücum yapan kardeşi üç bin askeri onun korunması için seferber ettiği ve buna sık sık birden daha çok veya iki önemli şefi görevlendirdiğine yalnızca değinmesine karşın kaç tane olduklarını açık bırakıyor.

Gerçekte bu harekete daha fazla destek veren yalnızca Reşvanların şefi Hacı Badır Ağa idi. Son olarak -ve bu esasen ağırlaşan bir değişim idi- Nikitine satırlar arasında Bedir Khan’ının da belirttiği Paris’teki müzakerelere açıklayıcı bağlantı oluşturuyor. Kürt bağımsızlık talebi için savaşmak istenmesi nedeniyle aşiret liderlerinin büyük sayısı ile ilgiliydi, çünkü İngilizler onların doğrusu Paris’te taleplerinde daha çok başarı elde etmesini istemiyorlardı, çünkü daha sonra bu General Bell’in hareketlerinden ortaya çıkmıştır (Ivanow, 1953).

Van Valisi Mithat Bey ve Erzurum Valisi Reşit Paşa, Hükümet’e çektikleri ortak telde, Ali Galip olayından ötürü çekilen telgraflara engel olunmasının bu çevrede çok kötü bir etki bıraktığını belirterek, kabinenin değiştirilmesinden başka çözüm yolu görmediklerini bildirdiler (Karabekir, 2005:219). 15. Kolordu Kumandanlığı yayımladığı bir bildiride, İstanbul’la ilişkin kesilme gerekçesini açıklar. Bildiride "Büyük ve müşterek bir tehlike-i mevcudiyet karşısında Türk ve Kürt kardeşler" in arasını açmak, "Kürdistan"da bir ayaklanma çıkarmak, Anadolu’yu isyan halinde göstermek için Noel ve Ali Galip Bey’e verilen görevler anlatılır. Ali Galip Bey’e verilen talimatların ele geçirildiği bildirilir. İçişleri Bakanı Adil Bey’le Harbiye Bakanı Süleyman Şefik Paşa kastedilerek "böyle yılan gibi zehirli" iki bakanı içinde barındıran Hükümet’e milletin ve ordunun güveni kalmadığı belirtilir (Ulubelen, 1967:202-203; Akşin, 1983:535).

13. Kolordu Kumandanı Vekili Cevdet Bey ise Diyarbakır’dan gönderdiği cevapta, İstanbul’la ilişkin kesilmesi kararının kolordusu bölgesinde sakıncalar yaratacağını belirtir. Cevdet Bey, İngiliz parasıyla kandırılmış kimi Kürt gençlerinin de etkisiyle bölgesinde henüz milli birliğin kurulamadığını, Kürt ve Arap aşiretlerinin Halifelik politikasıyla elde tutulduğunu hatırlatır. Tüccarların ve aylardır maaş alamayan memurların da bu karara karşı çıkacaklarını ileri sürerek

sınırlı bir ilişki kesme ve başka yollarla İstanbul'a etkide bulunulmasını önerir (Atatürk, Nutuk, C.III, Vesika: 87, 88; Kansu, 1986:286).

14 Eylül tarihinde İradei Milliye'nin 2. sayısı: "Milletin ilk adımı: Ferit Paşa Kabinesi'yle ilişkisi kesiş. Millet, böyle bir hükümete müstahak olmadığını bu hareketiyle dünyaya ilan ediyor. - İhanet belgeleri (Ali Galip olayı ile ilgili belgeler). -Kürt millet-i necibesini İngiliz altınları ile ifgale çalışan vatan haini Celadet ve arkadaşı haklarında verilecek hükmü kamuoyuna bırakırız." denmektedir (İradeyi Milliye, 14.09.1919).

Sonuç

15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in Yunan askerleri tarafından işgali sonrasında Mustafa Kemal Paşa 16 Mayıs 1919 tarihinde İstanbul'dan 9. Ordu Müfettişi görevi ile ayrılmış ve 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a ulaşmıştır. Mustafa Kemal'in Samsun'dan iç bölgelere doğru hareket etmesi ve 28 Mayıs'ta Havza Bildirgesi'ni yayınlaması hem İstanbul Hükümeti hem de İtilaf Devletleri'nin dikkatini çekmiştir. Bundan sonra Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının faaliyetleri takip edilerek ısrarla ne bölgesel ne de ulusal bir kongrenin toplanmasına izin verilmemeye çalışılmış ve bu gaye için birçok yola başvurulmuştur.

İşte bu yollardan biri de Sivas Kongresi'ni engelleme hadisesi olan Ali Galip olayıdır. Ali Galip Olayı sıradan bir hadise değildir. Bu Anadolu'da bir valinin cesareti ile olmayıp İstanbul Hükümeti'nin talimatı, İngilizlerin desteği, Kürt aşiret reisleri ve Teali Kürdistan Cemiyeti üyeleri, Halife yanlılarının beraberce gerçekleştirmeye çalıştıkları bir olaydır.

Ali Galip olayı Anadolu'da Ermeni ve Kürt mandacılığı, Anadolu'da Amerikan ve İngiltere mandasına girmenin çare olarak görüldüğü, Karadeniz'de bir Pontus Rum Devleti'nin kurulma mücadelesinin verildiği bir dönemde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Buna göre bu hadise Anadolu'da gerçekleştirilmeye çalışılan milli kongrelerin işlevini kaybettirmesi, ulusal bir kongrenin toplanmasını engellemek, İngiltere'nin mandaterliğinde bir Osmanlı Devleti'nin devamının sağlanması amaçlanmıştır.

Mustafa Kemal Paşa İstanbul Hükümeti ve İtilaf Devletleri tarafından Sivas Kongresi'nin engellenme çabalarını yakından takip etmiş ve bu tür çabaları bertaraf edebilmek için her türlü tedbiri almıştır. Bütün bunlara rağmen Elazığ Valisi Ali Galip hadisesi meydana gelince bu olayın iç yüzünü derhal araştırmış ve olay büyümeden bölgedeki güvenilir komutanlara ve mülki idare amirlerine gerekli talimatlar verilmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın almış olduğu tedbirler neticesinde Ali Galip Sivas Kongresi'nin toplanmasını engelleyememiş ve Sivas Kongresi planlandığı üzere toplanmış ve tamamlanmıştır.

Bütün bu zorluklara rağmen bu tür hadiseler halkı daha çok birleştirmiş, Kürt halkını milli birliğe itmiş, kenetlenen toplumun İtilaf Devletleri'ne ve işgalci güçlere karşı daha fazla mücadelesine yol açarken aynı zamanda Batı Anadolu'da Yunan işgaline karşı mücadele gücü kazandırmıştır.

Sivas Kongresi sonrasında Heyeti Temsiliye'nin seçilmesiyle beraber haksız işgaller, milli bağımsızlık dünya basınına ve siyasetine duyurulmuş, İstanbul Hükümeti ile her türlü irtibat kesilerek Anadolu'da milli birliğin, otoritenin ve işleyişin kurulması sağlanmıştır. Başta Mustafa Kemal olmak üzere o dönemde uyanık olan, her türlü tedbiri zamanında alan, egemenliğe güvenen kişilerin üstün gayretleri ile her türlü zorluk aşılmıştır. Ali Galip Olayı ders alınması gereken bir örnek olarak Türk tarihi içindeki yerini almıştır.

KAYNAKÇA

- Ahmad, K. M.. (1994). *Kurdistan During the First World War*. Translated by A. M. Ibrahim. London: Saqi Books. Akşam, 04.08.1919.
- Akşin, S., (1983). *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Akbulut, D. A. vd., (2009). Albayrak 1919-1921, (Haz.Dursun Ali Akbulut vd.), Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Yayınevi.
- Hilmi, R., (2010). *Anılar (Tanığının Dilinden Şeyh Mahmud Berzenci Hareketi)*. İstanbul: Peri Yayınları.
- Arıburnu, K., (1990). “Kurtuluş Savaşı Başlarında Ali Galip’in Hayınca Girişimi”, *İdarecinin Sesi*, C. IX, S.6, Temmuz, s. 29-30.
- Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, (2000). Yıl:49, Sayı:109, s. 149-151.
- ATASE, K. 323, D. 4/60, F. 34,34-1, 34-2.
- Atatürk, M. K. (2000). *Nutuk*. (Haz.) Zeynep Korkmaz. C.I, Ankara: AAM Yayınları.
- Atatürk, M. K., (2000). *Nutuk*. (Haz.) Zeynep Korkmaz. C.II, Ankara: AAM Yayınları.
- Atatürk, M.K., (2000). *Nutuk*. (Haz.) Zeynep Korkmaz. C.III, Ankara: AAM Yayınları.
- Atatürk, M. K., (1991). Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, C. 14, Ankara.
- Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I*. (1961). Ankara, s. 96-98.
- Atatürk’ün Not Defterleri VII*. (2007). Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.200-202.
- Aydoğan, E., (2000). *Samsun’dan Erzurum’a Mustafa Kemal*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- Aziatskoi, R. (1924). *Turtsii*, Moskova.
- Baumgart, W., (1974). *Vom europäischen Konzert zum Völkerbund. Friedensschlüsse und Friedenssicherung von Wien bis Versailles (Erträge der Forschung. Band 25)*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, ISBN 3-534-06399-6, s. 56-143.
- Baykal, B. S., (1969). *Erzurum Kongresi ile İlgili Belgeler*, Ankara: TİTE Yayınları.
- Baykara, T., (1985). *Milli Mücadele (1918-1923)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Baytok, T., (1970). *İngiliz Kaynaklarında Türk Kurtuluş Savaşı*. Ankara: Başnur Yayınları.
- Belen, F., (1983). *Türk Kurtuluş Savaşı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Bell, G.. (1927). *The Letters of Gertrude Bell, Selected and Edited by Lady Bell. Vol. 2*. New York: Boni and Liveright.
- Bell, G., (2004). *Mezopotamya’da 1915-1920 Sivil Yönetimi*. (Çev.) Vedii İlmen, İstanbul: Yaba Yayınları.
- BTDD 62: 4.
- Cebesoy, A. F. (1953). *Milli Mücadele Hâtıralar*. İstanbul: Vatan Neşriyatı.
- David F., (1994). *Barışa Son Veren Barış*, (Çev.) Mehmet Harmancı, İstanbul: Sabah Kitapları, Döküman 56-82, Dökümanbandı Kemal’in Konuşması, Bakınız: Mustafa Kemal Paşa, Yeni Türkiye,1919-1927.Cilt 3.S.38-56.

- Dursunoğlu, C., (2000). *Millî Mücadelede Erzurum*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Duru, Orhan, (1978). *Amerikan Gizli Belgeleriyle Türkiye'nin Kurtuluş Yılları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Driver, G.R., (1919). *Report on Kürdistan*. Filistin: Mount Carmel.
- Driver, G.R., (1922). *Studies in Kurdish history*, in BSOS, II.
- Elahi, N. A.- Elahi, S. (1966). "L'Esotérisme Kurde", (Çev.) M. Mokri, Paris, s. 127.
- Erdeha, K., (1975). *Millî Mücadele'de Vilayetler ve Valiler*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erol, M., (1972). *Türkiye'de Amerikan Mandası Meselesi 1919-1920*. Giresun: İleri Basımevi.
- Evans, L., (1972). *Türkiye'nin Paylaşılması*. (Çev.) Tefik Alanay, I. Baskı, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Genç, R., (2002). "Yeni Mandacılık Eğilimleri", *Sivas Kongresi I. Uluslararası Sempozyumu*, Sivas, s.89.
- Goloğlu, M., (1971). *Cumhuriyete Doğru 1921-1922*. Ankara: Goloğlu Yayınları.
- Goloğlu, M., (2008). *Erzurum Kongresi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Gökbilgin, T., (1959). *Millî Mücadele Başlarken*. C.I, Ankara.
- Gökbilgin, T. (1973). "1919'da Anadolu'da Yabancı İşgal ve Tahrirlerinin Doğurduğu Problemler", *VII. Türk Tarih Kongresi*, Ankara, s. 839-840.
- Göldaş, İ., (1991). *Kürdistan Teâlî Cemiyeti*, İstanbul: Doz Yayınları.
- Güneri, S. N., *Hatıralar*. TTK. El Yazması Eserler Bölümü, No: 260.
- Grunebaum, G.E. Von, (1984). *Fischer Weltgeschichte, Der Islam II. Die islamischen Reiche nach dem Fall von Konstantinopel*. Frankfurt am Main,
- Helmreich, P., (1974). *From Paris to Sèvres: The Partition of the Ottoman Empire at the Peace Conference of 1919-1920*. Columbus: The Ohio State University Press.
- HTVD, Yıl: 1, Sayı: 1, Eylül 1952, Vesika: 19.
- HTVD, Yıl: 1, Sayı: 1 (Eylül 1952), Vesika: 17 (İngilizce aslı Vesika: 494)
- HTVD 10, Ves. 241.
- HTVD 10, Ves. 237,238, 239.
- İğdemir, U., (1999). *Sivas Kongresi Tutanakları*, Ankara: TTK Basımevi.
- İkdam, 04.08.1919.
- İrade-i Milliye Tıpkı Basım ve Yeni Harflerle (Haz. Alim Yıldız vd.)*, (2007) 17, Eylül 1335/1919, Sivas: Buruciye Yayınları, s.29
- Ivanow, W., (1953). "The Truth-Worshippers of Kurdistan, Ahl-i Haqq tevt", Bombay.
- Jaeschke, G., (1991). *Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri*. (Çev.) Cemal Köprülü, Ankara: TTK Yayınları.
- Jevakhoff, A., (1998). *Kemal Atatürk Batı'nın Yolu*, (Çev.) Zeki Çelikkol, İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Kansu, M. M., (1986). "Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber", c. I, Ankara.

- Karabekir, K., (2005). *İstiklal Harbimizin Esasları*, (Haz.) Faruk Özerengin, İstanbul: Emre Yayınları.
- Karakaya, A., (2001). *Milli Mücadelede Manda Sorunu, Harbord ve King-Crane Heyetleri*. Ankara.
- Karay, R. H., (1992). *Minelbab İlelmihrab*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Kartın, C., Binbaşı Noel'in Hava Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı Arşivlerindeki Gönderilerinde Kürt-Ermeni Münasebetleri, s.3, <http://haypedia.com/makale/Osmanl%C4%B1%20Tarihi/0bc92947-ca59-4c35-a4358c60f619009f.pdf>, Erişim: 10.03.2019.
- Kırzioğlu, F., (1993). *Bütünüyle Erzurum Kongresi*. Ankara: Kültür Yayınları.
- Köksal, O., (1990). “*Ali Galip'in Sivas'ı Basma Teşebbüsü ve Sonucu*”, Askeri Tarih Bülteni, Yıl.15, S.28, Şubat.
- Kreiser, K., (2003). *Kleine Geschichte der Türkei*. Stuttgart.
- Konukçu, E., (1992). *Selçuklulardan Cumhuriyete Erzurum*. Ankara: Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası Yardım.
- Kühler, H., Jürdistan- Ein Land in Geiselschaft, Das Schicksal eines geschundenen Volkes, im VLB,s.169.
- Mango, A., (1999). “Atatürk and the Kurds”, Middle Eastern Studies vol. XXXV, No. 4, October.
- Monroe, E., (1981). *Britain's Moment in the Middle East 1914-1971*. London: New and rev. ed.
- Mesut, A., (1992). *İngiliz Belgelerinde Kürdistan*. İstanbul: DOZ Yayınları.
- Minorsky, V., La domination des Dailamites, in Publ.Sc.Et.i.et Arts persans, Paris 1932, (also in Iranica, twenty articles, Tehran 1964, 12-30; idem, La Perseu XV s.entre La Turquie et Venise, in ibid., No.3,Paris, 1933.
- Nadi, Y., (2000). *Ali Galip Hadisesi*. Yenigün Yayıncılık.
- Neumann, C. K. – Michael, N. A., (1993). *Die Türkei, Ein Land und seine 9000 Jahre Geschichte*. München.
- Noel, E. W. C., (1920). “The Character of the Kurds as Illustrated by Their Proverbs and Popular Sayings”, Bulletin of the School of Oriental Studies, C. ¼,
- Orbay, H. R., (2003). *Siyasî Hatıralar*. İstanbul: Örgün Yayınevi. *Osmanlı Belgelerinde Milli Mücadele ve Mustafa Kemal Atatürk*. (2007). Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Yayınları, s.100.
- Paul C. H., (1974). *From Paris Sevres: The Partition of the Ottoman Empire at the Peace Conference of 1919-1920*, Colombus Ohio: Ohio State University Press , s. 139.
- Rene, A. C., (1923). *Italy at the Paris Peace Conference*. New York, 1938.Ancel, J. *Manuel Historique de la Question d'Orient, 1792-1923*. Paris.
- Sarıhan, Z., (1994). *Kurtuluş Savaşı Günlüğü II*, Ankara: AKDITYK Yayınları.
- Schwengler, W., (1982). *Völkerrecht, Versailler Vertrag und Auslieferungsfrage. Die Strafverfolgung wegen Kriegsverbrechen als Problem des Friedensschlusses 1919/20*. Stuttgart = Beiträge z. Militär- u. Kriegsgesch. 24.

- Selvi, H., (2006). "Sivas Kongresi Kararlarının Uygulanması". *Sivas Kongresi IV. Uluslararası Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Ankara, s.100-101.
- Selvi, H., (2000). *Milli Mücadele'de Erzurum (1918-1923)*. ATAM Yayınları, Ankara.
- Sonyel, S. R. (1969). "1919 Yılı İngiliz Belgelerinin Işığında Mustafa Kemal ve Milli Mukavemet", *Türk Kültürü*, Sayı: 85, Kasım, s.38.
- Sonyel, S. R., (2003). "İngiliz Belgelerinde Erzurum ve Sivas Kongreleri", *Erzurum ve Sivas Kongreleri Sempozyumu*, Ankara: GÜ Yayınları.
- Sonyel, S. R., (1975). *Turkish Diplomacy 1918-1923. Mustafa Kemal and the Turkish National Movement*. London: Sage Studies in 20th Century History.
- Sonyel, S. R. (1973), "Ölümünün Otuzuncu Yılında Atatürk'ü Anarken", TTK, *Belleten*, C. XXXVII, Sayı 146, Ankara, s.27.
- Sonyel, S. R., (1995). *Kurtuluş Savaşı Günlerinde İngiliz İstihbarat Servisinin Türkiye'deki Eylemleri*. Ankara: TTK Basımevi.
- Sonyel, S., R., (1973). *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika I*, Ankara.
- Steinbach, U., *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, Bergisch Gladbach, 1996.
- Şimşir, B., (1984). *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)*, C. 4, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tansel, S., (1991). *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*. C.II, İstanbul.
- Tasvir-i Efkar, 02.08.1919.
- Tasviri Efkar, 04.08.1919.
- Tevetoğlu, F., (1991). *Milli Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar*. Ankara.
- TBMM. Z.C. c. I, İ: 2 c: 2.
- Ulugay, O., (1974). *Amerikan Basınında Türk Kurtuluş Savaşı*. İstanbul.
- Vakit, 02.08.21919.
- Vakit 4.08.1919
- Winter, S., (2006). "The Other "Nahḍah": The Bedirxans, The Millis And The Tribal Roots Of Kurdishnationalism In Syria", *Oriente Moderno, Nuova Serie, Anno 25 (86), Nr. 3*, s. 464.
- Yularkıran, C. R., (2009). *Sivas Valisi Reşit Paşa'nın Hatıraları*. Sivas: Sivas Hizmet Vakfı.